

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra geografie
Studijní program: Specializace v pedagogice
**Studijní obor
(kombinace):** Geografie a humanitní vědy

**TRVALÁ UDRŽITELNOST V LIBERECKÉM KRAJI
SUSTAINABILITY IN THE REGION OF LIBEREC-CITY**

Bakalářská práce: 10-FP-KGE-08

Autor:

Zdeněk MEDLÍK

Podpis:

Adresa:

Liberecká 52

466 01, Jablonec nad Nisou

Vedoucí práce: doc. RNDr. Alois Hynek, CSc.

Konzultant:

Počet

stran	schémat	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
59	4		8	25	3

V Liberci dne: 14. 4. 2010

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra geografie

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): MEDLÍK Zdeněk

adresa: Liberecká 52, Jablonec nad Nisou, 466 01

studijní obor (kombinace): Specializace v pedagogice, geografie a humanitní vědy

Název BP: Trvalá udržitelnost v Libereckém kraji

Název BP v angličtině: Sustainability in the region of Liberec-city

Vedoucí práce: doc. RNDr. Alois Hynek, CSc.

Konzultant:

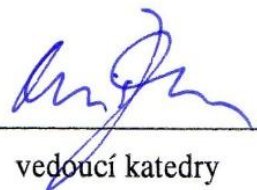
Termín odevzdání: květen 2010

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 12. 1. 2009

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): ZDENĚK MEDLÍK

Datum: 14. 4. 2010

Podpis:

Název BP: Trvalá udržitelnost v Libereckém kraji

Vedoucí práce: doc. RNDr. Alois Hynek, CSc.

Cíl: Zhodnocení přístupů a výsledků k trvale udržitelnému rozvoji (TUR) v Libereckém kraji (LK).

Požadavky:

1. Orientace v problematice TUR a environmentální politice
2. Dokumenty TUR a jejich srovnání na úrovni krajského úřadu a dalších subjektů LK
3. Praktické výsledky podpory TUR v LK
4. Návrhy dalšího postupu v TUR v LK
5. Využití výsledků v geografickém vzdělávání

Metody: Analýza dokumentů, dotazování na krajské úrovni (krajský úřad, organizace), srovnání jednotlivých dokumentů, využití oficiálních a neoficiálních dat, interpretace dat.

Literatura: MOLDAN, B. Indikátory trvale udržitelného rozvoje [online]. Centrum pro otázky životního prostředí UK, 1996. Dostupné z: <<http://www.czp.cuni.cz/osoby/Moldan/moldan0.htm>>

MOLDAN, B. Globální problémy životního prostředí [online]. Centrum pro otázky životního prostředí UK, 2003. Dostupné z: <<http://www.czp.cuni.cz/knihovna/Publikace/global/default.htm>>

Dokumenty dostupné z krajského úřadu k TUR:

- Strategie rozvoje LK, Strategie udržitelného rozvoje LK, Krajský kulatý stůl k UR,
- Program rozvoje LK, Stav živ. Prostředí LK.
- aj.

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne: 14. 4. 2010.

Zdeněk Medlík

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. RNDr. Aloisi Hynkovi, CSc. za neformální a kritický přístup, bez kterého bych práci nikdy nedokončil. Velký dík mu patří za čas, rady a pozitivní motivaci. Dále bych chtěl poděkovat Ing. Ivaně Ptáčkové z KÚ Libereckého kraje za ochotu poskytnout mi informace. Děkuji Institutu vytrvalostních sportů, AK Kroměříž a členům rodiny za podporu při studiu.

V Liberci dne: 14. 4. 2010.

Zdeněk Medlík

TRVALÁ UDRŽITELNOST V LIBERECKÉM KRAJI

Anotace

Bakalářská práce hodnotí přístupy a výsledky k trvale udržitelnému rozvoji v Libereckém kraji. Hlavní kapitoly jsou zaměřeny na trvale udržitelný rozvoj, jeho strategické dokumenty, praktické výsledky podpory a návrhy dalšího postupu. Téma je postupně vedeno z širšího pojetí přes národní úroveň do Libereckého kraje. Vzhledem k šíři zadání autor zůstává na krajské úrovni.

Klíčová slova:

Trvale udržitelný rozvoj, trvalá udržitelnost, Liberecký kraj, životní prostředí, ekosystém

SUSTAINABILITY IN THE REGION OF LIBEREC-CITY

Annotation

This Bachelor thesis evaluates approaches and results of the sustainable development in the Region of Liberec-city. The main chapters are focused on the sustainable development, its strategical documents, practical results of support and suggestions of the next procedure. The topic has been gradually developed from the wider conception through the national level to the Region of Liberec-city. According to the scope of submission the author stays on the regional level.

Keywords

Sustainable development, sustainability, Region of Liberec-city, environment, ecosystem

DIE NACHHALTIGE ENTWICKLUNG IN DER REGION LIBEREC

Die Annotation

Diese Abschlussarbeit (Bachelorarbeit) beurteilt das Herantreten und die Resultate zur nachhaltigen Entwicklung in der Region Liberec. Die Hauptkapitel sind auf die nachhaltige Entwicklung und ihre strategische Dokumente, praktische Resultate der Unterstützung und Vorschläge des folgenden Vorgangs gerichtet. Das Thema ist stufenweise von breiterer Fassung, über die nationale Ebene bis zur Region Liberec geführt. In Hinsicht auf die breite der Aufgabe bleibt der Autor auf der regionalen Ebene.

Schlüsselwörter:

Die dauernd haltbare Entwicklung, die nachhaltige Entwicklung, Region Liberec, die Umwelt, das Ökosystem

Obsah

Seznam zkratek a označení	8
Úvod	10
1. Trvale udržitelný rozvoj	12
1.1 Životní prostředí a ekosystém.....	12
1.2 Vývoj vztahu člověka k životnímu prostředí	13
1.3 Definice pojmu trvale udržitelný rozvoj.....	15
2. Dokumenty a strategie TUR	18
2.1 Millennium Ecosystem Assessment.....	19
2.1.1 Ecosystems and Human Well-being: Synthesis	22
2.2 Strategické dokumenty udržitelného rozvoje ČR	25
2.2.1 Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR.....	26
2.3 Strategické dokumenty udržitelného rozvoje LK.....	28
2.3.1 Strategie udržitelného rozvoje LK 2006 - 2020.....	29
3. Srovnání výstupů MA, SRURČR a SURLK	33
4. Praktické výsledky podpory TUR v LK	36
4.1 Implementace principů TUR do Programu rozvoje LK 2007 - 2013	36
4.2 Významné programy, organizace, asociace, a sdružení v LK.....	39
4.2.1 Místní akční skupiny v Libereckém kraji	39
4.2.2 Místní Agenda 21 v Libereckém kraji.....	41
4.2.3 Národní síť Zdravých měst v Libereckém kraji.....	42
4.2.4 Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj v LK	44
4.2.5 Srovnání municipalit v LK dle účasti v MA21, NSZM a TIMUR.....	45
5. Návrhy postupu v TUR v Libereckém kraji	46
5.1 Návrhy pro KÚ Libereckého kraje	46
5.2 Návrhy pro MAS a mikroregiony.....	47
5.3 Návrhy pro místní samosprávy měst a obcí v LK	47
5.4 Návrh pro všechny obyvatele Libereckého kraje.....	48
6. Trvale udržitelný rozvoj v základním vzdělávání	49
6.1 TUR v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání.....	49
6.2 Edukační cíle dle revidované Bloomovy taxonomie	50
Závěr	53
 Použité zdroje	55
Seznam tabulek a schémat	58
Seznam příloh	59
Přílohy	60

Seznam zkratk a označení

atd.	-	a tak dále
bezp.	-	bezpečnostní
CO ₂	-	oxid uhličitý
č.	-	číslo
ČR	-	Česká republika
DKP	-	dimenze kognitivního procesu
DZ	-	dimenze znalostní
eko.	-	ekologický
env.	-	environmentální
EU	-	Evropská unie
GJ	-	giga joule
ha	-	hektar
HDP	-	hrubý domácí produkt
hod.	-	hodina
IDS	-	integrovaný dopravní systém
ISO	-	International Organisation for Standardization
EMAS	-	Eco-Management and Audit Scheme
kap.	-	kapitola
Kč	-	koruna česká
kg	-	kilogram
km	-	kilometr
km ²	-	kilometr čtverečný
KÚ	-	krajský úřad
LAG	-	local action group
LEADER	-	Liaison Entre Actions Développement de l'Économie Rurale
LK	-	Liberecký kraj
m ³	-	metr krychlový
MA	-	Millennium Ecosystem Assessment
MA21	-	místní Agenda 21
MAS	-	místní akční skupina
mil.	-	milion
Min.	-	ministerstvo
mj.	-	mimo jiné
mld.	-	miliarda
např.	-	například
nezaměst.	-	nezaměstnanost
o.p.s.	-	obecně prospěšná společnost
o.s.	-	občanské sdružení
obyv.	-	obyvatel
OPÚ	-	obec s pověřeným úřadem
ORP	-	obec s rozšířenou působností

os.	-	osoba
OSN	-	Organizace spojených národů
PJ	-	petajoule
pol.	-	polovina
pozn.	-	poznámka
PRLK	-	Program rozvoje Libereckého kraje 2007-2013
prům.	-	průmysl
resp.	-	respektive
RVP	-	Rámcový vzdělávací program
Sb.	-	sbírky (zákonů)
SRURČR	-	Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR
stol.	-	století
SWOT	-	Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats
t	-	tuna
&	-	a
TIMUR	-	Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj
tis.	-	tisíc
tj.	-	to jest
TUR	-	trvale udržitelný rozvoj
tzv.	-	tak zvaně
UNDP	-	United Nations Development Programme
UR	-	udržitelný rozvoj
WCED	-	World Commission on Environment and Development
WHO	-	World Health Organisation

Úvod

Spolu s rozvojem vědy a techniky, s pokrokem lidstva, se snahou uspokojit své potřeby a naplnit životní cíle, přichází otázky, do jaké míry rozvoj člověka ovlivňuje životní prostředí a do jaké míry je jeho rozvoj omezen přírodními zdroji.

Životní prostředí (respektive ekosystémy) prodělalo vlivem člověka během posledních dvě stě let značné změny. Tyto změny ovlivnily zejména schopnosti ekosystémů poskytovat služby, na kterých je závislá kvalita lidského života.

V 80. letech 20. století byla vyslovena myšlenka trvale udržitelného rozvoje, která měla zásadním způsobem změnit přístup lidstva k životnímu prostředí. Trvale udržitelný rozvoj byl definován jako takový rozvoj, který umožní příštím generacím uspokojovat své potřeby, aniž by doplácely na jednání generací současných.

Od definování trvale udržitelného rozvoje uběhlo bezmála třicet let. Za tu dobu se podniklo mnoho kroků vedoucích k naplnění jeho principů. Pod vlajkou trvale udržitelného rozvoje se začaly měnit legislativy, vznikat organizace, zavádět nové metody, pořádát summity atd. Změny, které proběhly, však byly spíše kvantitativního charakteru, avšak chceme-li mluvit o rozvoji (udržitelném či neudržitelném), musíme mluvit o kvalitativních změnách.

S kvalitativními změnami souvisí schopnost lidstva rozlišit, co je potřeba a co zájem. V současné době je mnohdy potřebám a zájmům věnována stejná pozornost. V extrémních případech stojí zájem dokonce výše než potřeba (např. kácení deštných pralesů či prolomování limitů těžby).

K celé problematice trvalé udržitelnosti je třeba zaujmout realistický přístup. Násilný, uspěchaný a všeobsahující přechod společnosti k trvale udržitelnému rozvoji může leckde způsobit víc škody než užítku.

Cílem bakalářské práce je zhodnocení výsledků a přístupů k trvale udržitelnému rozvoji v Libereckém kraji. K dosažení stanoveného cíle je potřeba umět zasadit ideu trvale udržitelného rozvoje do širších souvislostí a „přivést“ ji z globálního měřítka na krajskou úroveň. Toho se práce snaží dosáhnout srovnáním strategických dokumentů udržitelného rozvoje globální, národní a místní úrovně. Dalším požadavkem pro dosažení stanoveného cíle je uvést praktické příklady podpory trvale udržitelného rozvoje v Libereckém kraji.

Dílčím cílem je navržení dalšího postupu v trvale udržitelném rozvoji na základě vlastních zkušeností a informací, získaných při zpracovávání práce, a stanovení edukačního cíle dle revidované Bloomovy taxonomie (verze Anderson-Krathwohl) ke každé kapitole.

Šíře stanoveného zadání a fakt, že pojem trvale udržitelný rozvoj je chápán různě, dovolují autorovi pouštět se místy do nepříliš tradičních postupů a řešení. Nechť má čtenář na paměti, že autorovým záměrem bylo jednak dosáhnout cíle zadání a jednak zdokonalit sebe sama.

1. Trvale udržitelný rozvoj

S problematikou trvale udržitelného rozvoje souvisí i problematika vztahu člověka k životnímu prostředí, respektive k ekosystémům. Pro pochopení důvodů, které vedly ke koncipování principů trvale udržitelného rozvoje (TUR), je nezbytné uvědomit si základní historické mezníky vztahu člověka k životnímu prostředí (ekosystémům).

1.1 Životní prostředí a ekosystém

Termíny životní prostředí a ekosystém bývají často skloňovány v literatuře zabývající se environmentální problematikou. Ve starších publikacích se častěji objevuje životní prostředí, v novějších pak ekosystém.

Dle tzv. tbiliské definice je životní prostředí definováno jako *„systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou, anebo mohou být, s uvažovaným organismem ve stálé interakci.“*

(Remtová, 1996, s. 11)

Millennium Ecosystem Assessment (MA) definuje ekosystém jako *„dynamický komplex společenství rostlin, živočichů, mikroorganismů a neživého prostředí, které vzájemným působením tvoří funkční jednotku.“* Lidé pak jsou integrální součástí ekosystémů.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2003, s. 3)

Ačkoliv jsou oba termíny podobné, nejedná se o totéž. Životní prostředí v sobě nese sociální složku a používá se spíše v souvislosti s člověkem. Je antropocentrizováno. Termín ekosystém se používá zejména v ekologii. Ekosystémy se dají lépe klasifikovat. Každému ekosystému se dá přiřadit jeho ekonomická hodnota, která vychází ze stanovení jeho přínosu pro lidstvo. Zjednodušeně se dá říci, že životní prostředí se skládá z ekosystémů.

Ekosystémy přímo souvisí s kvalitou lidského života a zachování ekosystémových služeb je důležitým předpokladem trvale udržitelného rozvoje.

1.2 Vývoj vztahu člověka k životnímu prostředí

Lidský druh *Homo sapiens sapiens* obývá planetu Zemi přibližně 100 až 200 tisíc let. Za tu dobu prošel jeho vztah k přírodě vývojem. Remtová rozděluje tento vztah na čtyři etapy:

a) První a nejdelší etapa končí přibližně v období feudalismu. Vyznačuje se především nízkým počtem obyvatel, nízkým stupněm ekonomického reprodukčního procesu, nízkým stupněm rozvoje výrobních sil a nízkou spotřebou energie. Vliv člověka na přírodu je malý a jeho vztah k životnímu prostředí je vázán zejména na přírodní zdroje. Dopadem své činnosti na přírodu se člověk nezabývá.

b) Druhá etapa se vyznačuje nástupem průmyslové revoluce (konec 18. stol.). Rozvoj strojové výroby a produktivity práce zvyšuje spotřebu přírodních zdrojů. Zvyšuje se i množství odpadů vypouštěných do přírody. Vazby mezi znečištěným prostředím a zdravotním stavem člověka nejsou předmětem zájmu. Vztah člověka k přírodě je stále více ovlivněn dostupností přírodních zdrojů. Dopadem své činnosti se zabývá jen na lokální úrovni a velice omezeně.

c) Třetí etapu ve znamení vědecko-technické revoluce (pol. 20. stol.) charakterizuje zejména obrovský rozvoj výrobních sil a exponenciální populační růst. Exponenciálně stoupá i množství výrobků a odpadních látek. Vliv člověka na životní prostředí se zvyšuje, dostává mezinárodní charakter a objevují se globální problémy. Kvalita i kvantita odpadů převyšuje likvidační schopnosti přírody a dochází k trvalým změnám. Člověk si uvědomuje svůj vliv na životní prostředí. Dochází k zavádění šetrných technologií a k omezování vypouštění škodlivých látek do přírody. Lidstvo začíná zajímat kvalita životního prostředí a jeho ochrana. Problematika životního prostředí však není řešena efektivně a globálně.

d) Čtvrtá, současná etapa vztahu člověka k životnímu prostředí začíná definováním pojmu trvale udržitelný rozvoj. Problematika životního prostředí se dostává více do popředí a je záležitostí nejenom odborníků, ale všech. Začíná docházet ke změnám etickým a morálním, mění se pořadí hodnot. Lidstvo si začíná plně uvědomovat svůj vliv na životní prostředí. Převládají preventivní metody řešení stavu životního prostředí. Důležitou roly hrají prognózy a vědecké studie. Celkově dochází k zásadním změnám ve vztahu člověka k životnímu prostředí.

(Remtová, 1996)

Moldan popisuje vývoj ekosystémů, na které měly v historii zásadní vliv dvě události. Zemědělská a průmyslová revoluce. Obě revoluce souvisí se zlepšením životních podmínek a s růstem počtu obyvatel na Zemi, čili s rostoucími zásahy do ekosystémů. Zemědělská revoluce přinesla vydělení člověka z přírodních ekosystémů a vznik tzv. agrosystémů. Oba druhy ekosystémů mají společný cyklický metabolismus. Agrosystémy se od přírodních ekosystémů liší mj. tím, že je z nich systematicky odebírána biomasa. Průmyslová revoluce zapříčinila změnu metabolismu ekosystémů. Z metabolismu cyklického se stal metabolismus jednosměrného proudu. V takovém metabolismu je proud od přírodních surovin k odpadu. Odpadem se rozumí jak odpad vznikající při výrobě a užívání, tak odpad z dosloužilých výrobků. Metabolismus jednosměrného proudu nemá udržitelný charakter, hrozí vyčerpání surovin nebo zahlcení přírodních absorpčních mechanismů odpady.

(Moldan, 2003)

Remtová i Moldan ukazují, jak se v historii lidstva měnil vztah a vliv člověka na životní prostředí, resp. ekosystém. Zatímco Remtová mluví o vztahu k životnímu prostředí, Moldan popisuje vliv člověka na ekosystémy. Oběma autorům je společná myšlenka TUR jako další etapy vztahu člověka k životnímu prostředí nebo jako řešení problému spojeného s vlivem člověka na metabolismus ekosystémů.

1.3 Definice pojmu trvale udržitelný rozvoj

V roce 1983 byla Valným shromážděním Organizace spojených národů (OSN) ustanovena Světová komise pro životní prostředí a rozvoj (WCED). Komise v čele s norskou premiérkou Gro Harlem Brundtland měla za úkol prozkoumat vztah ekonomického růstu a ochrany životního prostředí. V roce 1987 předložila WCED zprávu nazvanou Naše společná budoucnost (Our Common Future), tzv. Brundtland Report. Tato zpráva obsahovala první definici pojmu trvale udržitelný rozvoj, která je přes řadu nedostatků považována dodnes za jednu z nejlepších.

(Moldan, 1996)

„Udržitelný rozvoj je takový rozvoj, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby.“

(WCED, 1987, charter 2, paragraph 1)

Významným mezníkem v prosazování myšlenky trvale udržitelného rozvoje byla Konference Spojených národů o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiro v roce 1992. Myšlenka trvalé udržitelnosti zde byla všeobecně přijata a došlo ke schválení významného dokumentu Agenda 21. Tento velice obsáhlý dokument důkladně rozebírá principy trvale udržitelného rozvoje ve všech oblastech lidské činnosti. Na konferenci byla zároveň přijata Deklarace z Ria de Janeiro o životním prostředí a rozvoji (tzv. Deklarace z Ria), která zestručňuje text Agendy 21 a která je základním vymezením toho, co obsahuje termín trvale udržitelný rozvoj.

(Moldan, 1996)

Deklarace z Ria se skládá z 27 principů, které mají za cíl vytvořit nové a spravedlivé globální partnerství, prostřednictvím nových úrovní spolupráce mezi státy. Důraz je kladen na vytváření mezinárodních dohod, které by respektovaly zájmy všech lidí a chránily integritu globálního spojení životního prostředí a rozvoje, a na nedělitelnost a vzájemnou

závislost všeho na Zemi. Klíčová témata obsažená v Deklaraci z Ria jsou: zdravý a produktivní život, ochrana životního prostředí, rozvoj, odstranění chudoby, efektivní legislativa, ekonomika, informace, globální spolupráce a mír.

(OSN, 1992)

Na základě definice obsažené ve zprávě Naše společná budoucnost, Agendy 21 a Deklarace z Ria vznikaly další definice trvale udržitelného rozvoje, víceméně podobné.

Česká republika (ČR) přijala definici trvale udržitelného rozvoje v roce 1992 schválením zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí.

„Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“

(zákon č. 17/1992 Sb. § 6)

V rámci Evropské unie (EU) byl trvale udržitelný rozvoj definován Evropským parlamentem v Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 2493/2000 a č. 2494/2000 v roce 2004.

„Udržitelný rozvoj je zlepšování životní úrovně a blahobytu lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodního bohatství a jeho biologické rozmanitosti pro současné i budoucí generace.“

(EU, 2004)

Další málo používaná definice trvale udržitelného rozvoje je více orientována na ideály humanismu a na člověka samotného.

„Trvale udržitelný rozvoj – nebo snad přesněji způsob života – je zaměřen na hledání harmonie mezi člověkem a přírodou, mezi společností a jejím životním prostředím tak, abychom se co nejvíce přiblížili k ideálům humanismu a úcty k životu a přírodě ve všech jejich

formách, a to ve všech časových horizontech. Je to způsob života, který hledá rovnováhu mezi svobodami a právy každého jednotlivce a jeho odpovědností vůči jiným lidem i přírodě jako celku, a to včetně odpovědnosti vůči budoucím generacím. Měli bychom přijmout zásadu, že svoboda každého jednotlivce končí nejen tam, kde začíná svoboda druhého, ale také tam, kde dochází k ničení přírody. Žijme tak, abychom při uspokojování svých potřeb neomezovali práva těch, co přijdou po nás.“

(Vavroušek, 1993)

Rynda (2006) upozorňuje na nedostatky předchozích definic. Zejména první definice ve zprávě Naše společná budoucnost je dle Ryndy příliš stručná a nedotýká se řady věcí, které jsou od myšlenky trvale udržitelného rozvoje neoddělitelné. Rynda předkládá svou definici TUR.

„Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí ekonomických prostředků a technologií uspokojovat lidské potřeby, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování environmentálních limitů; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich sociálně-politické instituce a procesy.“

(Rynda, 2006)

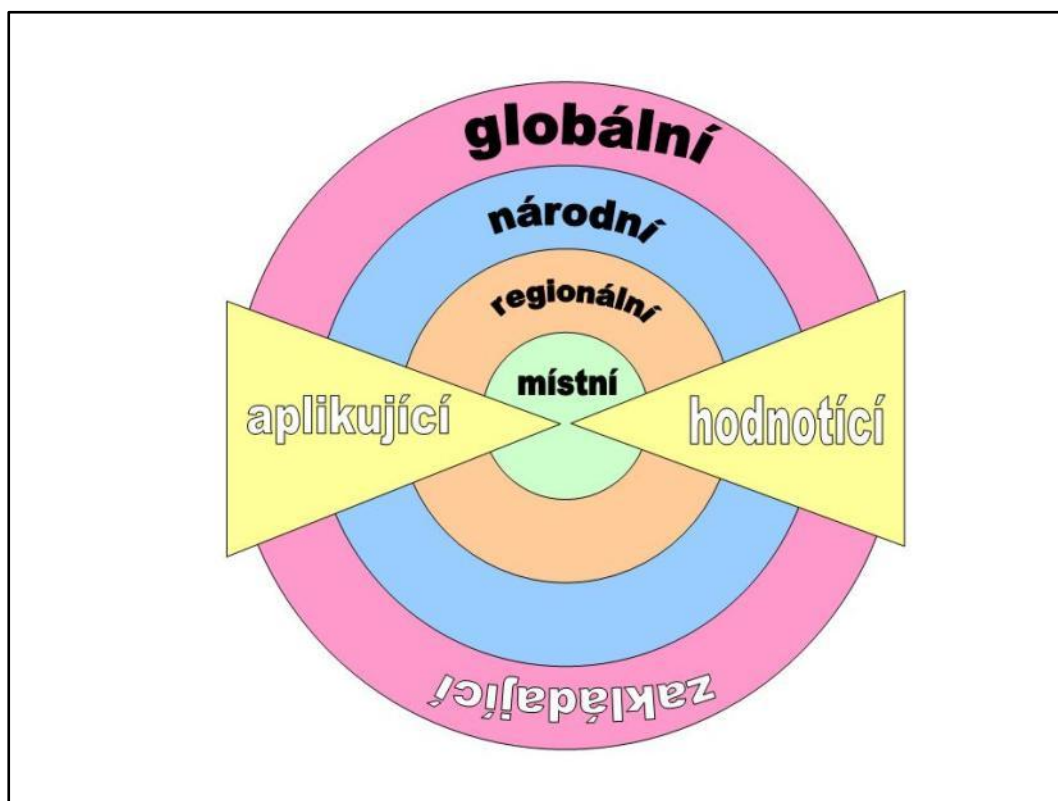
2. Dokumenty a strategie TUR

Idea trvale udržitelného rozvoje je obsažena v řadě dokumentů a strategií, které se dají rozdělit podle několika kritérií.

Podle účelu rozlišujeme dokumenty na **zakládající**, **aplikující** a **hodnotící** (viz schéma 1). Zakládající zakládají myšlenku trvale udržitelného rozvoje. Jedná se např. o zprávu Naše společná budoucnost či dokument Agenda 21. Aplikující dokumenty a strategie vycházejí ze zakládajících a aplikují myšlenku trvale udržitelného rozvoje do různých oblastí lidské činnosti. Jedná se o dokumenty typu Strategie udržitelného rozvoje EU, ČR, LK či další rozvojové koncepce. Hodnotící dokumenty mimo jiné hodnotí stav životního prostředí a částečně aktualizují myšlenku trvale udržitelného rozvoje. Takovým hodnotícím dokumentem jsou všechny zprávy z panelu Millennium Assessment.

Podle účinku rozlišujeme dokumenty na **globální**, **národní**, **regionální** a **místní** (viz schéma 1). Globální dokumenty jsou nadřazeny národním, resp. regionálním a dívají se na problematiku trvale udržitelného rozvoje v globálním měřítku. Jedná se o např. o Millennium Assessment nebo Strategii udržitelného rozvoje EU. Národní dokumenty jsou tvořeny státními orgány a vycházejí z legislativy jednotlivých zemí. Jedná se např. o Strategii udržitelného rozvoje ČR. Regionální dokumenty zahrnují rozvojové koncepce regionu a jsou tvořeny regionální správou. V ČR se jedná zejména o krajské rozvojové koncepce (Strategie udržitelného rozvoje LK). Místním dokumentem může být rozvojová koncepce obce, městské části, oblasti nebo zoologické zahrady.

Schéma 1: Rozdělení dokumentů TUR

zdroj: autor

2.1 Millennium Ecosystem Assessment

Millennium Ecosystem Assessment (MA), česky Hodnocení ekosystémů k miléniu, si vyžádal generální tajemník Organizace spojených národů Kofi Annan v roce 2000. Cílem Hodnocení ekosystémů k miléniu bylo zhodnocení důsledků změn ekosystémů pro lidský blahobyt a vytvoření vědecké základny pro činnosti nezbytné k zachování a trvale udržitelnému využívání ekosystémů. Do MA se zapojilo více než 1360 expertů z 95 zemí. Součástí MA je subglobální hodnocení, které se týká přibližně 32 ekosystémů po celé planetě. V Evropě se jedná o ekosystémy ve Švédsku, Norsku a Portugalsku.

Velkým přínosem MA je inovativní přístup k problematice trvale udržitelného rozvoje. S ekosystémovými službami a se schopností využívat je udržitelným způsobem souvisí dle MA kvalita lidského života a lidské blaho.

Ekosystémové služby jsou definovány jako přínosy ekosystémů lidem a dělí se do čtyř skupin: **zásobovací, regulační, kulturní a podpůrné**.

Zásobovací služby vycházejí ze schopnosti ekosystémů zásobovat lidstvo vodou, potravinami, dřevem a vláknem. Mezi regulační služby patří služby, které ovlivňují podnebí, záplavy, nemoci, odpady a jakost vody. Kulturní služby vycházejí ze schopnosti ekosystémů uspokojovat estetické, duchovní a rekreační potřeby. Podpůrné služby jsou služby zajišťující tvorbu půdy, fotosyntézu a tvorbu živin.

Dle MA se lidský blahobyt skládá ze základního materiálu pro dobrý život, ze zdraví, z jistoty, z dobrých mezilidských vztahů a ze svobody volby a činu.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2005a)

Během let 2001 až 2005 byla vytvořena řada zpráv týkajících se ekosystémů a kvality lidského života. Všechny byly publikovány a přeloženy do několika světových jazyků. MA má velice kvalitní webovou podporu, kde jsou ke stažení téměř všechny publikace.

První publikace z roku 2003 s názvem **Ecosystems and Human Well-being: A Framework for Assessment** tvoří rámec činnosti MA a je základním průvodcem celého projektu. Tento nepřiliš obsáhlý dokument je k dispozici v českém jazyce pod názvem Ekosystémy a kvalita lidského života: Rámec pro hodnocení.

Dále byly vydány čtyři hodnotící zprávy, tzv. Global & Multiscale Assessment Reports, které jsou známy pod názvy: **Ecosystems and Human Well-being: Current State and Trends; Scenarios; Policy Responses; Multiscale Assessment**.

První publikace Current State and Trends (současný stav a trendy), se zabývá mj. schopností ekosystémů poskytovat základní služby, jejich stavem a vývojem.

Druhá publikace Scenarios (scénáře) předpovídá ve čtyřech scénářích další možný vývoj ekosystémových služeb do konce století.

Třetí publikace Policy Responses (politická reakce či řešení) se věnuje možným způsobům udržitelné správy ekosystémů.

Čtvrtá publikace Multiscale Assessment (víceměřítková hodnocení) se zabývá přístupem k hodnocení MA ve více měřítkách. Představuje zejména subglobální hodnocení se zaměřením na propojení globálních a místních vztahů.

Shrnutím všech čtyř předchozích zpráv je publikace **Our Human Planet: Summary for Decision-makers**.

Hlavní výsledky Millennium Ecosystem Assessment jsou shrnuty v pěti závěrečných publikacích, tzv. Synthesis Reports. Publikace jsou známy pod názvy: **Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis; Desertification Synthesis; Opportunities & Challenges for Business & Industry; Wetlands & Water; Health Synthesis**. Shrnutím hlavních závěrů jmenovaných publikací a všech hlavních dokumentů MA je publikace **Ecosystems and Human Well-being: Synthesis**, v českém překladu Ekosystémy a lidský blahobyt: Syntéza.

První publikace Biodiversity Synthesis (druhová rozmanitost) shrnuje hlavní zjištění o vztahu biodiverzity a kvality lidského života na globální i subglobálních úrovních.

Druhá publikace Desertification Synthesis (syntéza k desertifikaci) shrnuje důsledky degradace půdy a rozšiřování pouští pro lidský blahobyt.

Třetí publikace Opportunities & Challenges for Business & Industry (příležitosti a výzvy pro podnikání a průmysl) je určena pro sektory s velkým dopadem na ekosystémové služby. Shrnuje možnosti ovlivňování konkurenceschopnosti a zisku firem ekosystémovými službami.

Čtvrtá publikace s názvem *Wetlands & Water Synthesis* (syntéza k mokřadům a vodním ekosystémům) shrnuje zjištění týkající se změn a vývoje vodních ekosystémů.

Pátá publikace *Health Synthesis* (syntéza ke zdraví) se zabývá vlivem změn ekosystémových služeb na lidské zdraví.

Materiál **Living Beyond Our Means: Natural Assets and Human Well-being** (život nad poměry, přírodní bohatství a lidský blahobyt) obsahuje základní výklad deseti klíčových poselství plynoucích z ekosystémového hodnocení k miléniu.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2005b)

2.1.1 Ecosystems and Human Well-being: Synthesis

Syntéza představuje zjištění čtyř hlavních pracovních skupin zabývajících se hodnocením ekosystémů (současný stav a trendy, scénáře, řešení, subglobální hodnocení).

Klíčovými body syntézy jsou hlavní otázky, které byly pracovním skupinám položeny:

- Jak se změnil ekosystémy a jejich služby.
- Co tyto změny způsobilo.
- Jak tyto změny ovlivnily lidský blahobyt.
- Jak by se ekosystémy mohly změnit v budoucnu a jaké dopady by to mělo na lidský blahobyt.
- Jaké jsou možnosti posílení, zachování a ochrany ekosystémů a jejich darů lidskému blahobytu.

Hlavní zjištění panelu MA jsou v *Synthesis* prezentována a dále rozváděna v kapitole *Summary for Decision-makers* ve čtyřech bodech.

První bod se týká zjištění, že za posledních 50 let došlo k nejrozsáhlejší změně ekosystémů vlivem lidské činnosti. Důvodem byla rostoucí poptávka zejména po potravinách a vodě. Výsledkem je z větší části nevratná ztráta rozmanitosti života na Zemi.

Druhý bod se věnuje využívání ekosystémových služeb. Za čisté přínosy z ekosystémů pro lidský blahobyt a ekonomický rozvoj je placena vysoká daň v podobě dlouhodobě neudržitelného znehodnocování ekosystémových služeb.

Třetí bod je prognózou o budoucím drastickém zhoršení znehodnocování ekosystémových služeb, zejména v polovině 21. stol.

Čtvrtý bod předkládá zjištění, že je možné při uspokojování rostoucí poptávky po ekosystémových službách dosáhnout zvratu v jejich znehodnocování. Existuje velké množství možností, jak toho dosáhnout. Vyžaduje to změny politik, institucí a postupů, které však v současné době neprobíhají.

Ecosystems and Human Well-being: Synthesis podává přehled o možných řešeních nepříznivé situace využívání ekosystémových služeb.

Nejdůležitějším předpokladem udržitelného využívání ekosystémů je zaměření se na přímé a nepřímé hnací síly, které způsobují změnu ekosystémů, potažmo jejich služeb.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2005a)

Hnací silou („driver“) se rozumí dle MA jakýkoliv faktor měnící ekosystém. Přímá hnací síla („direct driver“) jednoznačně ovlivňuje ekosystém a může být měřena s různým stupněm přesnosti. Nepřímá hnací síla („indirect driver“) působí rozptýleně často na přímé hnací síly, které mění. Její vliv na ekosystém je posuzován dle vlivu na přímé hnací síly. Přímé a nepřímé hnací síly většinou v ekosystému působí navzájem.

Mezi přímé hnací síly patří změna stanovišť (využívání půdy či změna vodních toků), nadměrné využívání zdrojů, invazní nepůvodní druhy,

znečištění, změna klimatu, zamoření živinami a rybolov. Dle MA je většina přímých hnacích sil v ekosystémech konstantní nebo má vzrůstající charakter.

Mezi nepřímé hnací síly patří populační změny, změny ekonomické aktivity, sociopolitické faktory, kulturní faktory a technologické změny.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2003)

Důležitým předpokladem řešení neudržitelného využívání ekosystémových služeb je odstranění překážek, které souvisí s:

- nevhodným uspořádáním institucí a vládnutí
- selháváním trhu a nesouměrností ekonomických stimulů
- sociálními a behaviorálními faktory (nedostatek politické síly)
- nedostatečnými investicemi do inovačních technologií
- nedostatečnými znalostmi a malého využívání stávajících znalostí o ekosystémových službách a hnacích silách

(Millennium Ecosystem Assessment, 2005a)

Ecosystems and Human Well-being: Synthesis předkládá v příloze velice přehledný souhrn zkoumaných řešení (celkem 74), která by mohla pomoci překonání překážek a přinést nové způsoby udržitelného využívání ekosystémů. Souhrn obsahuje u každého řešení jeho účinnost (účinné, slibné, problematické), typ (instituční, ekonomické, technologické atd.), aktéry (mezinárodní, národní, občanská, lokální atd.) a poznámky (zpravidla obsáhlé). Řešení jsou členěna do oblastí, kterých se týkají. Výběr několika nejúčinnějších a nejproblematictějších řešení viz tabulka 1.

(Millennium Ecosystem Assessment, 2005a)

Tabulka 1: Přehled nejúčinnějších a nejproblematictějších řešení¹

kategorie	nejúčinnější řešení	kategorie	nejproblematictější řešení
biodiverzita	chráněné oblasti	sladká voda	velké přehrady
potraviny	znalosti a vzdělávání	regulace záplav a bouří	stavby
dřevo a lesní produkty	mezinárodní lesnická politika	regulace chorob	chemická kontrola
integrovaná řešení	podnárodní a místní integrované přístupy	regulace chorob	genetická modifikace nosičů nákazy

zdroj: Millennium Ecosystem Assessment, 2005a

Panel MA je nejmodernějším přístupem k problematice udržitelného rozvoje. Svým přístupem k ekosystémům, ve kterém se soustřeďuje jak na jejich služby, tak na síly, které je ovlivňují, představuje zatím nedoceněný zdroj informací. Zejména pohled na ekosystém z ekonomického hlediska, jako zdroj kapitálu, který je schopný vstoupit na trh, je velkým přínosem. MA se v současné době potýká zejména s nedostatečným zájmem ze strany místních samospráv.

2.2 Strategické dokumenty udržitelného rozvoje ČR

Pojem trvale udržitelný rozvoj byl v České republice poprvé definován v roce 1992 zákonem č. 17/1992 Sb. o životním prostředí (viz kapitola 1.3). V roce 1995 byla problematika UR poprvé zapracována do Státní politiky životního prostředí ČR a v roce 1998 se UR stává prioritním cílem vlády ČR. V roce 2003 byla usnesením vlády č. 778 zřízena Rada vlády pro udržitelný rozvoj. Téhož roku byla schválena i Strategie rozvoje lidských zdrojů ČR. V roce 2004 byla usnesením vlády č. 1242 schválena Strategie udržitelného rozvoje ČR, která byla potvrzena v roce 2007 Obnovenou strategií udržitelného rozvoje ČR. Ke Strategiím UR ČR se vážou Situační zprávy, které hodnotí stav UR v ČR. V roce 2005 byla přijata Strategie hospodářského růstu ČR. Další důležité dokumenty přijaté vládou České republiky mj. jsou: Národní program reforem 2005-2008, Národní

¹ pozn.: Nejúčinnější řešení jsou dle MA účinná a slibná, nejproblematictější jsou dle MA jen problematické.

rozvojový plán ČR 2007-2013 a Národní strategický referenční rámec ČR 2007-2013. Nejnovějším dokumentem týkajícím se trvale udržitelného rozvoje je Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR, který byl přijat vládou v lednu 2010 jako aktualizovaná Strategie udržitelného rozvoje ČR.

(Liberecký kraj, 2005)

2.2.1 Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR

Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR (SRURČR) byl chválen usnesením vlády ČR č. 37 ze dne 11. ledna 2010. Cílem Strategického rámce je vytvořit rámec pro zpracování dalších koncepčních dokumentů a být východiskem pro strategické rozhodování. Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR má nadresortní charakter. Dalším cílem Strategického rámce je určení hrozeb pro další vývoj ČR a nalezení nástrojů pro jejich eliminaci. Důležitá je synergie mezi sociální, ekonomickou a environmentální oblastí. Časový horizont SRURČR je rok 2030.

Hlavní část dokumentu je věnována prioritám a cílům udržitelného rozvoje ČR, které jsou řazeny do pěti strategických os. Každá osa obsahuje definici klíčových témat a tři priority, důležité k dosažení UR (viz tabulka 2). Každá priorita je navíc rozvedena množstvím cílů, ke kterým náleží i nástin možného řešení.

Navrhované priority a cíle by měly vést dle SRURČR ke stabilní společnosti, jejíž prosperita stojí na vzájemné vyváženosti sociální, ekonomické a environmentální oblasti. Vize k roku 2030 předpokládá, že ČR bude země s funkční ekonomikou, demokratickým politickým systémem a efektivním finančně udržitelným systémem vzdělávání, zdravotní péče a sociálního pojištění. Společnost by se měla skládat mj. ze zdravých, vzdělaných, odpovědných, flexibilních a aktivních jedinců, šetrných ke zdrojům.

(Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010)

Tabulka 2: Přehled strategických os a jejich priorit²

osa	priorita 1	priorita 2	priorita 3
Společnost, člověk a zdraví	podmínky pro zdravý život	životní styl a zdravotní stav populace	politika a služby, mezigenerační a rodinná soudržnost
Ekonomika a inovace	dynamika národní ekonomiky a konkurenceschopnost	energetická bezpečnost, energetická a surovinová efektivita	lidské zdroje, vzdělávání, věda a výzkumu
Rozvoj území	územní soudržnost	kvalita života obyvatel území	strategické územní plánování
Krajina, ekosystémy a biodiverzita	ochrana krajiny a ochrana druhové diverzity	odpovědné zemědělství a lesnictví	adaptace na změny klimatu
Stabilní a bezpečná společnost	posilování sociální stability a soudržnosti	efektivní stát, kvalitní veřejná správa a rozvoj občanského sektoru	zvládání dopadů globálních a jiných bezp. rizik, mezinárodní vazby

zdroj: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010

Dle Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR hraje hlavní roly při směřování státu k udržitelnému rozvoji Vláda ČR. Samospráva na úrovni krajů a obcí však má rozhodující vliv na jeho implementaci do praxe. Udržitelný rozvoj, zejména jeho principy by měly být zohledňovány v rozhodovacích a plánovacích procesech. Strategie udržitelného rozvoje jednotlivých regionů by měly respektovat Strategický rámec UR ČR a měly by být v souladu s jeho prioritami a cíly.

Principy udržitelného rozvoje ČR:

- princip soudržnosti a integrace politik a řízení
- princip předběžné opatrnosti
- princip generační a mezigenerační odpovědnosti
- princip rovných příležitostí
- princip partnerství
- princip mezinárodní odpovědnosti
- princip rovnováhy tří pilířů UR (ekonomický, environmentální, sociální)

² pozn.: Názvy jednotlivých priorit byly upraveny.

Monitorování udržitelného rozvoje ČR se děje pomocí ukazatelů. Tyto indikátory udržitelného rozvoje jsou navrženy tak, aby v co největší možné míře odpovídaly indikátorům používaným Evropskou unií či Organizací spojených národů. Díky tomu je možné jejich použití při mezinárodním srovnání. Jednotlivé indikátory jsou rozděleny do skupin, které odpovídají prioritním osám. Strategický rámce udržitelného rozvoje ČR obsahuje název indikátoru, definici, jednotku, význam indikátoru a zdroj dat. Přehled indikátorů SRURČR viz příloha 1.

(Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010)

2.3 Strategické dokumenty udržitelného rozvoje LK

Liberecký kraj byl zřízen Ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o zřízení vyšších územně-správních celků, o doplnění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústavy české republiky. Území Libereckého kraje (3163 km²) tvoří 4 % rozlohy České republiky a je rozděleno na okresy Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká lípa a Semily. Severní hranice kraje je tvořena státní hranicí s Polskou republikou a Spolkovou republikou Německo. Na východě a jihovýchodě sousedí Liberecký kraj s Královéhradeckým krajem, na západě s Ústeckým krajem a na jihu se Středočeským krajem. Liberecký kraj je s výjimkou Prahy nejmenším krajem České republiky.

(Liberecký kraj, 2005)

Nejvýznamnějším dokumentem týkajícím se trvale udržitelného rozvoje je pro Liberecký kraj Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006 - 2020, vypracovaná v roce 2005. Ačkoliv tato strategie nebyla Radou LK schválena a byla „jen“ vzata na vědomí, jedná se o důležitý materiál, který se promítá v dalších rozvojových dokumentech Libereckého kraje.

Hlavním rozvojovým dokumentem Libereckého kraje je Program rozvoje LK 2007 - 2013 (PRLK), který byl schválen Radou LK v roce 2007. Program stanovuje pro Liberecký kraj priority dalšího rozvoje, specifikuje cíle a navrhuje cesty, jak těchto cílů dosáhnout ve střednědobém horizontu.

Důležitým dlouhodobým koncepčním dokumentem Libereckého kraje, jehož cílem je definovat globální cíle rozvoje území a vytvořit systém strategických cílů je Strategie rozvoje LK 2006 - 2020, schválená Zastupitelstvem LK v roce 2007.

Výše jmenované dokumenty spadají pod Odbor regionálního rozvoje a evropských projektů Krajského úřadu Libereckého kraje v Liberci. Všechny jsou dostupné v elektronické podobě na internetových stránkách KÚ.

2.3.1 Strategie udržitelného rozvoje LK 2006 - 2020

Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje 2006 - 2020 je hlavním výstupem projektu: „Podpora při přípravě strategie udržitelného rozvoje ve vybraných krajích České republiky,“ pod záštitou Rozvojového programu Organizace spojených národů (UNDP), Ministerstva životního prostředí České republiky a Ministerstva pro místní rozvoj České republiky. Zpracovatelem strategie je Ústav pro ekopolitiku, o.p.s.

(Liberecký kraj, 2005)

Strategie udržitelného rozvoje LK je k dispozici na internetovém portálu Krajského úřadu Libereckého kraje ve zkrácené nebo finální verzi. Páteř obou dokumentů tvoří zejména kapitoly zaměřené na přehled hlavních výstupů z provedených analýz a průzkumů a seznam priorit, cílů a indikátorů udržitelného rozvoje Libereckého kraje.

Provedené analýzy a průzkumy se skládají z analýzy strategických a koncepčních dokumentů Libereckého kraje z hlediska jejich souladu s principy udržitelného rozvoje a z kvalitativních a kvantitativních

sociologických průzkumů. Kvalitativní sociologické průzkumy jsou zaměřeny na experty, zabývající se problematikou alespoň jednoho z pilířů udržitelného rozvoje, a na zástupce zájmových skupin. Kvantitativní sociologické průzkumy se týkají široké veřejnosti Libereckého kraje. Výsledky provedených analýz a průzkumů jsou spíše informativního charakteru a s odstupem času na nich nelze stavět.

Zajímavější částí Strategie udržitelného rozvoje LK je SWOT analýza udržitelného rozvoje Libereckého kraje, která se zabývá ekonomickým, sociálním, environmentálním a politickým (veřejná správa) pilířem udržitelného rozvoje. Z výsledků SWOT analýzy je možné definovat řadu priorit a cílů udržitelného rozvoje Libereckého kraje.

(Liberecký kraj, 2005)

Dle Strategie udržitelného rozvoje LK je: „Liberecký kraj v roce 2020 regionem, který si lidé volí jako místo k životu a práci. Přispívá k tomu stabilní a pestrá nabídka pracovních příležitostí a vzdělávacích institucí, vysoká kvalita životního prostředí a služeb. Zájem o vzdělání občanů a vytváření přeshraničních partnerství přibližují Liberecký kraj k nejrozvinutějším evropským regionům. Občané Libereckého kraje se aktivně zapojují do plánování a rozhodování ve věcech veřejných. Kvalitní společenské, kulturní a přírodní prostředí činí region atraktivní pro rozvoj udržitelného turistického ruchu, ekologického zemědělství a malého a středního podnikání. Udržitelnost rozvoje je přímo úměrná míře konkurenceschopnosti regionu.“

(Liberecký kraj, 2005, s. 26)

Hlavní část dokumentu je věnována pilířům a prioritám udržitelného rozvoje LK (viz tabulka 3). Každý pilíř obsahuje pět priorit a každá priorita je rozvedena množstvím strategických cílů, ke kterým náleží i návrh opatření. Dále jsou navrženy indikátory UR, které by měly sloužit jako ukazatele udržitelného rozvoje na území LK (viz příloha 2).

Tabulka 3: Přehled pilířů a priorit UR LK (zdroj: Liberecký kraj, 2005)

Ekonomický pilíř	
priorita E.A	Ekonomické oživení LK s podporou existujících stabilizovaných podniků včetně tradičních odvětví zpracovatelského průmyslu (textilní prům., prům. sklářský), investice do zavádění inovačních env. šetrných technologií.
priorita E.B	Rozvoj malých a středních podniků se sídlem v LK.
priorita E.C	Rozvoj doplňkové infrastruktury udržitelného cestovního ruchu včetně destinationálního managementu a podpora vícedenní env. šetrné turistiky, podpora lázeňství.
priorita E.D	Omezení dopravní potřeby přímo u zdroje snižováním přepravních nároků vznikajících v důsledku vynucené mobility. Rozvoj IDS a změna podílů jednotlivých způsobů dopravy na celkových přepravních výkonech. Rozvoj nemotorových způsobů dopravy a využívání alternativních zdrojů energie.
priorita E.E	Rozvoj primárního sektoru hospodářství LK (zemědělství, lesnictví a rybolov) s důrazem na env. šetrné postupy zajišťující udržitelné využívání krajiny.
Sociální pilíř	
priorita S.A	Snížení nezaměst. programem podpory malého a středního podnikání v Libereckém kraji.
priorita S.B	Systematický rozvoj programů veřejně prospěšných prací umožňujících postupně snižovat výdaje z veřejných rozpočtů.
priorita S.C	Zvýšení úrovně zdravotně-sociálních služeb včetně rozvoje jejich preventivních, alternativních a terénních forem.
priorita S.D	Rozvoj lidských zdrojů, zlepšování konkurenceschopnosti občanů LK na trhu práce průběžným zvyšováním jejich vzdělanosti a kvalifikace.
priorita S.E	Revitalizace měst a obcí Libereckého kraje a rekonstrukce jejich historického vzhledu a obnova zastaralého bytového fondu.
Environmentální pilíř	
priorita ŽP.A	Zvýšení pořízených investic na ochranu životního prostředí, zejména pro oblast ochrany přírody a krajiny.
priorita ŽP.B	Optimální využívání území („land-use“), vzhledem k dlouhodobému zajištění potřeb primární produkce LK a v souvislosti s rozvojem venkova při posílení ekologických funkcí a stability kulturní krajiny.
priorita ŽP.C	Efektivní a dostatečně rychlá revitalizace nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů, sanace starých ekologických zátěží a omezení živelné výstavby na "zelené louce" mimo kompaktně zastavěná území měst a obcí.
priorita ŽP.D	Snížení znečištění ovzduší Libereckého kraje ze stacionárních a liniových zdrojů v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší.
priorita ŽP.E	Snížení produkce odpadů a předcházení jejich vzniku společně s důrazem na environmentálně šetrné nakládání s odpady.
Politický pilíř (Veřejná správa)	
priorita P.A	Vytvoření managementu udržitelného rozvoje pro zajištění provázanosti ekonomického, sociálního a environmentálního pilíře rozvojových dokumentů a projektů, včetně koordinace plnění jejich cílů.
priorita P.B	Snížení celkové zadluženosti obcí při zvyšování efektivity výdajů z veřejných rozpočtů a při využívání finančních prostředků z vnějších zdrojů.
priorita P.C	Zlepšení přístupu obcí a veřejnosti k udržitelnému rozvoji a ochraně životního prostředí pomocí programů environmentální výchovy, vzdělávání a osvěty a medializace udržitelného rozvoje.
priorita P.D	Zvyšování zapojení veřejnosti do plánování a rozhodování na krajské i místní úrovni prostřednictvím: místní Agendy 21, „Národní síť Zdravých měst ČR“, "Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj", „public-private partnership“ a informační společnosti.
priorita P.E	Vytváření grantových programů Libereckého kraje na podporu aktivit směřujících k prosazování konkrétních principů udržitelného rozvoje v praxi.

Jak již bylo řečeno, Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje nebyla Radou Libereckého kraje schválena. Přesto se jedná o velice důležitý dokument z hlediska trvale udržitelného rozvoje. O důvodech neschválení lze spekulovat. Autor BP se přiklání k názoru, že neschválení souvisí s množstvím výhrad, které byly ke SURLK předloženy z různých směrů.

3. Srovnání výstupů MA, SRURČR a SURLK

Při srovnávání výstupů Millennium Ecosystem Assessment (konkrétně Ecosystems and Human Well-being: Synthesis), Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR a Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje hrají klíčovou roly následující aspekty:

1. Měřítko srovnávaných dokumentů se liší. MA má globální charakter, SRURČR národní charakter a SURLK je dokument krajské úrovně. Z toho plynou odlišné dílčí priority a cíle.
2. Přístup srovnávaných dokumentů k problematice udržitelného rozvoje je odlišný. MA na problematiku hledí ekosystémově, SRURČR a SURLK se k problematice UR staví spíše „tradičním“ přístupem (osa, priorita, cíl, indikátor).
3. Vydání jednotlivých dokumentů se časově liší. MA a SURLK byly vydány v roce 2005. SRURČR byl vydán a schválen v roce 2010.

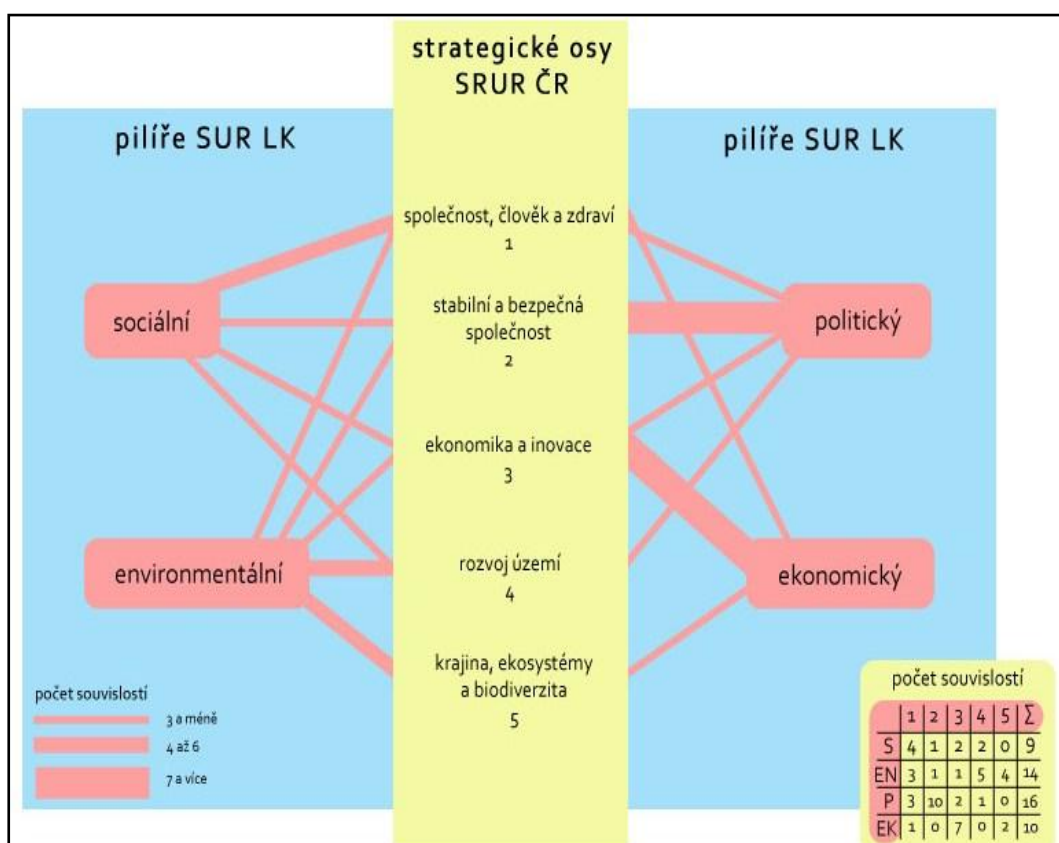
Největším rozdílem srovnávaných dokumentů je výše zmíněný přístup k trvale udržitelnému rozvoji. Syntéza MA zavádí inovativní ekosystémový přístup, zatímco národní i krajská strategie mají k problematice udržitelného rozvoje přístup tradiční. Na první pohled se jednotlivé dokumenty liší formální stránkou. Syntéza MA je mnohem čtivější a obsahuje více grafických příloh než obě strategie, které si jsou víceméně podobné. Všechny tři dokumenty mají shodnou bezproblémovou dostupnost v elektronické podobě. Všechny dokumenty spojuje nedostatek zájmu a nízká informovanost veřejnosti.

Vzhledem k tématu práce, budou blíže srovnány zejména priority a cíle SRURČR s SURLK. Syntéza MA je přelomový dokument, který se svým přístupem k problematice UR značně liší od obou strategií a jehož principy v nich jsou obsaženy jen okrajově a nezamýšleně.

Následující srovnání SRURČR a SURLK sleduje souvislosti mezi prioritami obou dokumentů. Souvislosti se dělí na přímé a nepřímé. Přímou souvislostí se rozumí jednoznačná shoda nebo podobnost priorit obou dokumentů. Nepřímou souvislostí se rozumí částečná shoda nebo podobnost.

Průměrný počet souvislostí pilířů UR se strategickými osami je přibližně 12. Nejvíce souvislostí s prioritami SRURČR mají priority z politického pilíře SURLK. Tyto priority mají i největší počet souvislostí s prioritami jedné osy (stabilní a bezpečná společnost). Jediným pilířem, který má alespoň jednu souvislost s každou strategickou osou, je environmentální pilíř. Nejmenší počet souvislostí má sociální pilíř, těsně následován pilířem ekonomickým, který má navíc jako jediný vazby jen se třemi osami (viz schéma 2).

Schéma 2: Souvislosti priorit SRURČR a SURLK dle os a pilířů

zdroj: autor

Dle srovnání jednotlivých priorit SRURČR a SURLK je patrné, že přímé a nepřímé souvislosti jsou koncentrovány ve třech jádrech. (viz schéma 3)

První jádro tvoří souvislosti mezi prioritami ekonomického pilíře a prioritami strategické osy Ekonomika a inovace. Jedná se především o přímé souvislosti. Druhým jádrem jsou shody mezi prioritami environmentálního pilíře s prioritami strategických os Rozvoj území a Krajina, ekosystémy a biodiverzita. Zde převažují nepřímé souvislosti. Třetí jádro shod mezi prioritami je tvořeno politickým pilířem a strategickou osou Stabilitní a bezpečná společnost (částečně i osou Společnost, člověk a zdraví). Jedná se hlavně o souvislosti nepřímé.

Mimo jádra shod se vyskytují zejména nepřímé souvislosti. Tvoří tak mozaiku celého srovnání. Všechny priority SURLK mají alespoň jednu přímou nebo nepřímou souvislost s nějakou prioritou SRURČR.

Schéma 3: Přímé a nepřímé souvislosti priorit SRURČR a SURLK

Priority SUR LK:	Strategické osy a priority Strategického rámce udržitelného rozvoje České republiky :														
	Společnost, člověk a zdraví			Stabilní a bezpečná společnost			Ekonomika a inovace			Rozvoj území			Krajina, ekosystémy a biodiverzita		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.
E.A															
E.B															
E.C															
E.D															
E.E															
S.A															
S.B															
S.C															
S.D															
S.E															
Ž.P.A															
Ž.P.B															
Ž.P.C															
Ž.P.D															
Ž.P.E															
P.A															
P.B															
P.C															
P.D															
P.E															

legenda: ■ přímá souvislost (mezi prioritami SRUR ČR a SUR LK je zřejmá souvislost (podoba))
■ nepřímá souvislost (mezi prioritami SRUR ČR a SUR LK je částečná souvislost (podoba))

zdroj: SRUR ČR, SUR LK
zpracoval: MEDLÍK Zdeněk

zdroj: autor

4. Praktické výsledky podpory TUR v LK

K problematice trvale udržitelného rozvoje jsou zaujímány různé postoje. Určit přesné praktické výsledky podpory TUR v Libereckém kraji je složité, protože principy a pilíře udržitelného rozvoje zasahují do všech oblastí lidské činnosti. Autor BP se nechce věnovat všem výsledkům, nýbrž těm, které pokládá za zajímavé a důležité.

4.1 Implementace principů TUR do Programu rozvoje LK 2007 - 2013

Jak již bylo řečeno, Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje byla „pouze“ vzata na vědomí. Praktickým výsledkem podpory udržitelného rozvoje libereckým krajským úřadem je implementace principů TUR do Programu rozvoje LK 2007 - 2013 (PRLK). Strategie udržitelného rozvoje LK tyto principy vymezuje na regionální úrovni a stává se tak jedním z hlavních dokumentů, které PRLK zohledňuje.

PRLK byl zpracován v souladu s jedním ze základních principů udržitelného rozvoje, principem demokracie. Na jeho tvorbě se podílela řada odborníků, úředníků, členů samosprávy, zájmových skupin a zástupců regionů. Dle PRLK jsou ve všech strategických cílech (A, B, C, D a E) zahrnuty tři základní pilíře udržitelného rozvoje (ekonomický, sociální a environmentální). Dle vize PRLK bude Liberecký kraj živý, zdravý, silný a dynamický region na bázi udržitelného rozvoje ve všech oblastech.

Program rozvoje Libereckého kraje 2007 - 2013 stanovuje priority, které jsou nutné k dosažení stanovených strategických cílů. Jedná se o nejzávažnější a neopomenutelná opatření, ke kterým se LK zavazuje. Jednotlivé priority vznikly na základě požadavků rozvojových trendů EU a ČR, odborných analýz a znalostí Libereckého kraje a na základě výsledků diskusí s resorty, stakeholders a s občany. Přehled strategických cílů a priorit viz tabulka 4.

(Liberecký kraj, 2007)

Tabulka 4: Strategické cíle a priority LK

A	Dynamická a konkurenceschopná ekonomika.
A.1	Podpora prostředí pro rozvoj malého a středního podnikání.
A.2	Rozvoj inovačního prostředí.
A.3	Snižování regionálních rozdílů v oblasti hospodářského rozvoje.
A.4	Zvyšování pestrosti nabídky a kvality služeb v oblasti cestovního ruchu s přihlédnutím k možnostem území.
B	Kvalitní a zdravé lidské zdroje.
B.1	Kvalitní a efektivní vzdělávací systém s důrazem na kvalitu života.
B.2	Kvalitní a efektivní systém sociální a zdravotní péče s důrazem na prevenci.
B.3	Podpora aktivního přístupu k rozvoji osobnostních kvalit.
C	Komplexní a kvalitní infrastruktura.
C.1	Zajištění komplexnosti a kvality dopravní a technické infrastruktury.
C.2	Zkvalitnění dopravní obslužnosti.
C.3	Rozvoj a využívání informačních a komunikačních technologií.
C.4	Podpora prostředí pro využívání obnovitelných zdrojů a úspor energie.
D	Zdravé životní prostředí bez zátěží.
D.1	Snižování emisí a imisní zátěže obyv. a území, včetně odstraňování eko. zátěží.
D.2	Sanace, revitalizace brownfields.
E	Udržitelný rozvoj území a občanské společnosti.
E.1	Koncepční řízení rozvoje a posílení spolupráce.
E.2	Podpora demokratických procesů.

zdroj: Liberecký kraj, 2007

Ze Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje bylo do Programu rozvoje Libereckého kraje 2007 - 2013 přímo implementováno 8 priorit z 20. Samotný program má priorit 15. Více než každá druhá priorita z Programu rozvoje Libereckého kraje je tedy buď přímo převzata ze Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje, nebo je patrná podobnost.

Tabulka 5: Implementace priorit SURLK do PRLK

priorita SURLK		priorita PRLK	
E.B	Rozvoj malých a středních podniků se sídlem v LK.	Podpora prostředí pro rozvoj malého a středního podnikání.	A.1
E.C	Rozvoj doplňkové infrastruktury udržitelného cestovního ruchu včetně desti-nančního managementu a podpora vícedenní env. šetrné turistiky, podpora lázeňství.	Zvyšování pestrosti nabídky a kvality služeb v oblasti cestovního ruchu s přihlédnutím k možnostem území.	A.4
S.C	Zvýšení úrovně zdravotně-sociálních služeb včetně rozvoje jejich preventivních, alternativních a terénních forem.	Kvalitní a efektivní systém sociální a zdravotní péče s důrazem na prevenci.	B.2
S.D	Rozvoj lidských zdrojů, zlepšování konkurenceschopnosti občanů LK na trhu práce průběžným zvyšováním jejich vzdělanosti a kvalifikace.	Kvalitní a efektivní vzdělávací systém s důrazem na kvalitu života.	B.1
		Podpora aktivního přístupu k rozvoji osobnostních kvalit.	B.3
ŽP.C	Efektivní a dostatečně rychlá revitalizace nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů, sanace starých ekologických zátěží a omezení živelné výstavby na "zelené louce" mimo kompaktně zastavěná území měst a obcí.	Sanace, revitalizace brownfields.	D.2
ŽP.D	Snížení znečištění ovzduší Libereckého kraje ze stacionárních a liniových zdrojů v oblastech se zhoršenou kvalitou ovzduší.	Snížování emisí a imisní zátěže obyvatel a území, včetně odstraňování ekologických zátěží.	D.1
ŽP.E	Snížení produkce odpadů a předcházení jejich vzniku společně s důrazem na environmentálně šetrné nakládání s odpady.		
P.D	Zvyšování zapojení veřejnosti do plánování a rozhodování na krajské i místní úrovni prostřednictvím: místní Agendy 21, „Národní síť Zdravých měst ČR“, "Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj", „public-private partnership“ a informační společnosti.	Podpora demokratických procesů.	E.2

zdroj: Liberecký kraj, 2005 - Liberecký kraj, 2007

Každá priorita implementovaná ze Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje do Programu rozvoje Libereckého kraje 2007 - 2013 má přímou či nepřímou souvislost s alespoň jednou prioritou Strategického rámce udržitelného rozvoje ČR. Na základě počtu souvislostí a implementace se dá určit „úspěšnost“ či „kvalita“ navržené priority

Strategie udržitelného rozvoje LK. „Nejúspěšnější“ a „nejkvalitnější“ priorita SURLK je priorita P.D, která má se třemi strategickými osami SRURČR pět souvislostí. Nejméně „úspěšné“ priority jsou s jednou nepřímou souvislostí a bez implementace priority S.A a P.E.

4.2 Významné programy, organizace, asociace, a sdružení v LK

Při prosazování principů trvale udržitelného rozvoje hrají významnou roli různé organizace, asociace, programy a sdružení. Bakalářská práce se věnuje těm nejvýznamnějším.

4.2.1 Místní akční skupiny v Libereckém kraji

Místní akční skupina (MAS) sdružuje subjekty veřejné a neveřejné sféry, které chtějí spolupracovat na rozvoji venkova a mít možnost čerpat z fondů EU. Nejčastěji se jedná o spolupráci obcí s místními zemědělci a podnikateli.

Základními parametry MAS jsou:

- homogennost území
- počet obyvatel od 10 000 do 100 000 mimo města s počtem obyvatel větším jak 25 000
- hustota obyvatel do 120 obyv./km²
- podíl veřejných subjektů menší než 50%
- obecně prospěšná společnost, občanské sdružení atd.
- statut, stanovy, organizační řád, struktura, registrace, metoda LEADER

Určujícím faktorem MAS je spolupráce metodou LEADER. Metoda LEADER se skládá ze sedmi principů, které v sobě obsahují ideu trvale udržitelného rozvoje.

Principy metody LEADER:

1. princip zdola nahoru (o budoucnosti regionu rozhodují lidé žijící a pracující v území)
2. partnerství veřejných a soukromých sektorů
3. místní rozvojová strategie
4. integrované a vícesektorové akce
5. inovativnost
6. síťování (výměna zkušeností)
7. spolupráce (v rámci ČR a EU)

(Liberecký kraj, 2010)

Na území Libereckého kraje působí devět aktivních místních akčních skupin, které zabírají dohromady 76 % celkové rozlohy kraje (2400 km²). Do jejich působnosti spadá 163 obcí LK, ve kterých žije 39 % obyvatel kraje (170 000).

MAS v Libereckém kraji:

- MAS Brána do Českého ráje, o.s.
- MAS Český ráj a Střední Pojizeří, o.p.s.
- MAS Kozákov, o.s.
- MAS Mikroregionu Frýdlantsko, o.s.
- MAS Podještědí, o.s.
- LAG Podralsko, o.s. (*LAG = Local action group*)
- MAS „Přid'te pobejt!“, o.s.
- MAS Turnovsko, o.s.
- Rozvojové centrum Českokamenicka, o.p.s.

(Liberecký kraj, 2009)

4.2.2 Místní Agenda 21 v Libereckém kraji

Místní Agenda 21 (MA21) vychází z dokumentu Agenda 21, který byl přijat na mezinárodním summitu OSN v Rio de Janeiru v roce 1992. Jedná se o program zavádění principů trvale udržitelného rozvoje konkrétních obcí, měst a regionů do praxe. Cílem MA21 je zajištění dlouhodobě vysoké kvality života a životního prostředí na regionální a místní úrovni. Svého cíle dosahuje Místní Agenda 21 zejména prostřednictvím zkvalitňování správy věcí veřejných, strategického plánování, zapojování veřejnosti a využívání znalostí o trvale udržitelném rozvoji. Klíčovou rolí MA21 hraje veřejná správa, která se však musí opírat o spolupráci s různými složkami místních skupin.

Úroveň procesu místní Agendy 21 v dané municipalitě je hodnocena ukazateli a kritérii, díky kterým lze jednotlivé MA21 rozdělit do kategorií kvality. Hlavní kategorie kvality jsou A, B, C a D. Vedlejší kategorií je „startovací“ kategorie Zájemci.

- **Kategorie Zájemci** sdružuje municipality, které plánují v budoucnu prosazovat program MA21. Tato kategorie není závazná. Zájemcům jsou poskytovány informace o MA21. Kategorie Zájemci je startovacím bodem v procesu MA21.
- **Kategorie D** sdružuje municipality, které realizují aktivity MA21 založené na principu partnerství. Důležitým kritériem pro zařazení do kategorie D je stanovení organizačního zázemí a určení koordinátora.
- **Kategorie C** vyžaduje propracovanější organizační strukturu, hlubší politické zastřešení a vyšší míru aktivní účasti obyvatel na aktivitách MA21. Důležitým požadavkem je schválení oficiálního dokumentu přihlášení se k MA21 a pravidelná setkání na veřejném fóru, kde má každý občan dané lokality možnost diskutovat o věcech veřejných.

- **Kategorie B** se vyznačuje vytvořením ucelené strategie trvale udržitelného rozvoje dané municipality za účasti expertů, partnerů a veřejnosti. Municipality sledují směřování k UR prostřednictvím předem definovaných indikátorů. Výsledky jsou zveřejňovány.
- **Kategorie A** sdružuje municipality, které dosáhly v MA21 největších úspěchů. Kategorie A je syntézou předchozích kategorií.

Na území Libereckého kraje se nachází 8 obcí a 2 mikroregiony (viz tabulka 6), které realizují program místní Agendy 21. Jedná se především o obce zařazené v kategorii Zájemci (4 obce) a v kategorii D (3 obce). Nejvýše zařazenou obcí je Jilemnice, která dosáhla na kategorii C. Mikroregiony jsou zařazeny do kategorií Zájemci a D.

(Místní Agenda 21, 2006)

Tabulka 6: Municipality MA21 v Libereckém kraji

Název	municipalita	kategorie
Česká Lípa	ORP	Zájemci
Desná	město	Zájemci
Jablonec nad Nisou	ORP	D
Jilemnice	ORP	C
Jindřichovice pod Smrkem	obec	D
Lomnice nad Popelkou	OPÚ	Zájemci
Proseč pod Ještědem	obec	Zájemci
Turnov	ORP	D
Mikroregion Podralsko	mikroregion	D
Sdružení obcí Podještědí	mikroregion	Zájemci

zdroj: Místní Agenda 21, 2010

4.2.3 Národní síť Zdravých měst v Libereckém kraji

Národní síť Zdravých měst (NSZM) je mezinárodně certifikovaná asociace, která sdružuje obce, mikroregiony či kraje. Cílem NSZM je podpora praktické realizace trvale udržitelného rozvoje, zdraví a kvality života v podmínkách obcí a regionů. Členové NSZM jsou „Zdravá města, obce či regiony.“

„Zdravé město, obec, či region“ je označení pro municipalitu, která je aktivně zapojena do mezinárodního projektu „Zdravé město“ (obec

či region) pod patronací Světové zdravotnické organizace (WHO). Dle NSZM je „zdravá“ municipalita taková, která se systematicky a dlouhodobě zabývá zdravým, kvalitou života a udržitelným rozvojem. Důležitým prvkem je spolupráce s občany. NSZM jde mimo jiné o zdravý životní styl obyvatel a o odpovědnost vůči budoucím generacím.

(Národní síť Zdravých měst, 2009)

Municipality sdružené do Národní sítě Zdravých měst mají možnost využívat Portál pro strategické řízení a udržitelný rozvoj obcí a regionů (DataPlán). Jedná se o informační systém pro zlepšení řídicích procesů ve městech, obcích či regionech. Do portálu DataPlán jsou jednotlivými municipalitami NSZM vkládány informace v šesti úrovních:

1. **Rozvojové záměry** (strategie, financování, projekty)
2. **Očima lidí** (problémy dle veřejnosti, ankety a průzkumy)
3. **Rozpočet** (schválený rozpočet, vazba na strategické dokumenty)
4. **Měření úspěchů** (externí a interní indikátory, metody kvality, dobrá praxe)
5. **Co kdo dělá** (město, úřad, organizace,...)
6. **Společná témata** (doprava, energetika, kampaně)

Na území Libereckého kraje se nachází 5 obcí a 1 mikroregion, které jsou členy asociace Národní síť Zdravých měst České republiky (viz tabulka 7). Nejstarším a nejúspěšnějším členem (bráno dle úrovně Dataplánu) je od roku 2002 Jilemnice, které z šesti úrovní chybí úroveň 3 (rozpočet). Dalším úspěšným členem je Lomnice nad Popelkou, která má vloženu 1., 2. a 6. úroveň. Nejméně vložených úrovní má obec Křižany, přestože je zařazena v NSZM od roku 2005.

(Národní síť Zdravých měst, 2010)

Tabulka 7: Zdravá města, obce či regiony v Libereckém kraji

název	municipalita	od roku	úroveň DataPlánu
Česká Lípa	ORP	2007	0
Desná	město	2006	1, 2
Jilemnice	ORP	2002	1, 2, 4, 5, 6
Křižany	obec	2005	0
Lomnice nad Popelkou	OPÚ	2007	1, 2, 6
Mikroregion Podralsko	mikroregion	2003	1

zdroj: Národní síť zdravých měst, 2010

4.2.4 Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj v LK

Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj (TIMUR) je nezisková organizace, která podporuje udržitelný rozvoj na místní úrovni prostřednictvím zavádění místních indikátorů udržitelného rozvoje. TIMUR organizuje akce pro veřejnost, popularizuje myšlenku trvale udržitelného rozvoje a koncept ekologické stopy, plánuje odborné semináře a konference a zabývá se pravidelným reportingem informací o stavu životního prostředí na místní úrovni.

Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj spolupracuje s městy, obcemi, regiony a nově i se vzdělávacími institucemi České republiky. TIMUR poskytuje partnerskému městu, obci, regionu či škole zdarma metodickou podporu při hodnocení udržitelného rozvoje v rámci svých projektů. Cílem partnerství je vzájemná spolupráce na sledování indikátorů UR a organizace společných akcí.

Na území Libereckého kraje se nachází pouze 2 města, která mají uzavřené partnerství s TIMUR. Jedná se o Jablonec nad Nisou a Semily. Příkladem spolupráce města Jablonec nad Nisou s TIMUR je konference „Udržitelný rozvoj měst,“ která se uskuteční ve dnech 25. a 26. května 2010. Cílem konference je poskytnout prostor pro nezájatá hodnocení udržitelnosti či neudržitelnosti rozvoje měst v České republice v uplynulých dvaceti letech a posouzení úspěšnosti praktické aplikace konceptu udržitelného rozvoje na místní úrovni.

(TIMUR, 2010)

4.2.5 Srovnání municipalit v LK dle účasti v MA21, NSZM a TIMUR

Prosazování principů trvale udržitelného rozvoje je v současné době na úrovni měst, obcí a regionů zčásti dobrovolnou záležitostí. Účast v MA21, NSZM a TIMUR je zcela dobrovolná a záleží především na správě municipality, zda se bude angažovat. Bakalářská práce se nesnaží hodnotit, do jaké míry jsou výše jmenované organizace, asociace a programy úspěšné a přínosné. Autor BP se snaží ukázat, jak se města, obce a regiony Libereckého kraje angažují v subjektech, které souvisí s prosazováním principů trvale udržitelného rozvoje. Dle následujícího schématu je „nejúspěšnější“ municipalitou v Libereckém kraji město Jilemnice (viz schéma 4).

Schéma 4: Srovnání municipalit v LK dle účasti v MA21, NSZM a TIMUR

municipalita	MA21	NSZM	TIMUR
Česká Lípa	Zájemci	0	
Desná	Zájemci	1, 2	
Jablonec nad Nisou	D		
Jilemnice	C	1, 2, 4, 5, 6	
Jindřichovice pod Smrkem	D		
Křižany		0	
Lomnice nad Popelkou	Zájemci	1, 2, 6	
Mikroregion Podralsko	D	1	
Proseč pod Ještědem	Zájemci		
Sdružení obcí Podještědí	Zájemci		
Semily			
Turnov	D		

zdroj: Místní Agenda 21, 2010 - Národní síť Zdravých měst, 2010 - TIMUR, 2010

5. Návrhy postupu v TUR v Libereckém kraji

Další postup v trvale udržitelném rozvoji v Libereckém kraji lze uskutečnit prostřednictvím několik důležitých aktérů. Vliv na trvale udržitelný rozvoj má Krajský úřad Libereckého kraje se sídlem v Liberci (první aktér). Dalšími aktéry jsou mikroregiony či místní akční skupiny Libereckého kraje (druhý aktér). Významnými aktéry jsou místní samosprávy jednotlivých měst a obcí v Libereckém kraji (třetí aktér). Nejdůležitějším aktérem z hlediska trvale udržitelného rozvoje je samo obyvatelstvo Libereckého kraje (čtvrtý aktér).

Následující návrhy dalšího postupu v trvale udržitelném rozvoji v Libereckém kraji vycházejí z předchozích kapitol a ze zkušeností autora.

5.1 Návrhy pro KÚ Libereckého kraje

Dle autora bakalářské práce by měl Krajský úřad Libereckého kraje se sídlem v Liberci zadat požadavek na zpracování nové strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje, která se bude opírat o nejnovější světové trendy v oblasti udržitelného rozvoje (např. Millennium Ecosystem Assessment). Zajištěna by měla být implementace nové strategie udržitelného rozvoje s dalšími strategickými dokumenty v budoucnu vzniklými.

Liberecký krajský úřad by měl zřídit internetový portál týkající se trvale udržitelného rozvoje a zasadit se o větší informovanost veřejnosti v této oblasti. Obsahem internetového portálu by měly být aktuality, informace, dokumenty, odkazy a fóra.

Dále by měl KÚ Libereckého kraje spolupracovat s Katedrou geografie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci. Příkladem takové spolupráce může být využití výstupů projektové výuky předmětu „Udržitelný rozvoj regionu.“

Liberecký krajský úřad by měl motivovat města a obce Libereckého kraje k prosazování principů trvale udržitelného rozvoje a k účasti v programu místní Agendy 21, Národní sítě Zdravých měst či Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj.

5.2 Návrhy pro MAS a mikroregiony

Dle autora bakalářské práce by se Místní akční skupiny a mikroregiony na území Libereckého kraje měly více prezentovat veřejnosti. Měly by více informovat o své činnosti. K tomu účelu by neměly sloužit jen internetové stránky, ale i další média.

Zástupci jednotlivých MAS a mikroregionů by se měli pravidelně scházet se zástupci KÚ Libereckého kraje a s představiteli významných hospodářských subjektů působících v LK. Společně by měli diskutovat o problémech a o dalším rozvoji kraje.

Jednotlivé Místní akční skupiny či mikroregiony by měly spolupracovat s Katedrou geografie fakulty Přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci. Příkladem takové spolupráce může být využívání dat sebraných studenty v terénu a nahlížení do studentských prací týkajících se daného regionu.

Místní akční skupiny a mikroregiony by se měly více angažovat v programu místní Agendy 21, Národní sítě Zdravých měst či Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj.

5.3 Návrhy pro místní samosprávy měst a obcí v LK

Dle autora bakalářské práce by místní samosprávy jednotlivých měst a obcí měly aktivněji prosazovat principy trvale udržitelného rozvoje. Měly by se více angažovat v programu místní Agendy 21, Národní sítě Zdravých měst či Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj.

Samosprávy měst či obcí by měly vytvářet koncepční rozvojové dokumenty a strategie (včetně strategie udržitelného rozvoje) a měly by je účinně představovat veřejnosti.

Samosprávy měst či obcí by měly motivovat své zaměstnance k dalšímu studiu či samostudiu (nejen z oblasti trvale udržitelného rozvoje).

Místní samosprávy měst či obcí by měly spolupracovat s Katedrou geografie fakulty Přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci. Příkladem takové spolupráce může být využívání dat sebraných studenty v terénu a nahlížení do studentských prací týkajících se daného města či obce.

Místní samosprávy měst či obcí by měly motivovat občany k účasti na veřejných projednáváních a debatách. Měly by se více zajímat o názory a problémy obyvatel různých lokalit.

5.4 Návrh pro všechny obyvatele Libereckého kraje

Autor bakalářské práce si uvědomuje, že je naprosto zbytečné navrhovat další postup v TUR všem obyvatelům Libereckého kraje. Tato kapitola je autorovým osobním přáním či teskným zvoláním.

Mějme vždy na paměti neobyčejně výstižný výrok Ing. Mgr. Tomáše Hendrycha: *„Krása přírodního prostředí a úžasná moudrost v něm obsažená vede citlivého člověka k pokoře a úctě k hodnotám v tomto prostředí existujícím. Při takovémto postoji je potom zbytečná jakákoliv ochrana životního prostředí, protože vztah pokorného člověka k přírodě vylučuje jakékoliv poškozování.“*

(Hendrych, 2004, s. 7)

6. Trvale udržitelný rozvoj v základním vzdělávání

Pro naplnění myšlenky trvale udržitelného rozvoje je nezbytně nutné umět zavádět ideu trvalé udržitelnosti do vzdělávacího procesu. Žáci základních škol by měli být citlivě seznamováni s principy trvale udržitelného rozvoje.

6.1 TUR v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (RVP) je dokument, který vymezuje vše, co by mělo být obsahem základního vzdělávání. RVP specifikuje úroveň klíčových kompetencí, stanovuje vzdělávací oblasti, zavádí průřezová témata a definuje cíle základního vzdělávání.

Mezi klíčovými kompetencemi, obsahujícími souhrn vědomostí, dovedností, schopností a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění jedince, je přímo zanesen požadavek na schopnost žáků rozhodovat se v zájmu trvale udržitelného rozvoje společnosti (kompetence občanská).

Vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ (koncipovaná pouze pro 1. stupeň základního vzdělávání) ve svém tematickém okruhu „Rozmanitost přírody“ klade mj. důraz na hledání možností, jak by žáci ve svém věku mohli přispět k trvale udržitelnému rozvoji.

Vzdělávací oblast „Člověk a příroda“ obsahuje vzdělávací obory fyziku, chemii, přírodopis a zeměpis. Cílem této vzdělávací oblasti je mj. i uvědomělé využívání získaných přírodovědných znalostí ve prospěch ochrany životního prostředí a principů trvale udržitelného rozvoje.

Jedním z očekávaných výstupů vzdělávacího oboru chemie je zhodnocení využívání prvotních a druhotných surovin z hlediska trvale udržitelného rozvoje.

Vzdělávací obor zeměpis má ve svém učivu o životním prostředí vymezen pojem trvale udržitelný život a rozvoj.

O požadavku zanesení principů trvale udržitelného rozvoje do základního vzdělávání vypovídá nejvíce průřezové téma „Environmentální výchova.“ Environmentální výchova mj. vede žáky k pochopení nezbytnosti postupného přechodu k trvale udržitelnému rozvoji společnosti a ovlivňuje jejich životní styl a hodnoty v zájmu udržitelného rozvoje lidské civilizace.

(RVP metodický portál, 2007)

Celý Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání nese „silný otisk“ idey trvale udržitelného rozvoje. Tento dokument je však jen rámcem pro tvorbu Školních vzdělávacích programů. Záleží tedy na jednotlivých školách a zejména jejich učitelích, do jaké míry bude myšlenka trvale udržitelného rozvoje implementována do učiva základních škol.

6.2 Edukační cíle dle revidované Bloomovy taxonomie

Bloomova taxonomie edukačních cílů z roku 1954 ovlivňovala a dodnes ovlivňuje edukační proces a tvorbu kurikulů všude na světě. V roce 2001 došlo k revizi Bloomovy taxonomie (Anderson-Krathwohlůva revize). Autoři revize vidí její smysl zejména v pomoci při určování edukačních cílů (tj. co učit), při volbě edukačních činností (tj. jak cílů dosáhnout) a zaměření evaluačních činností (tj. jak hodnotit) a při kontrole koherence mezi cílem, činností a hodnocením. Pro tyto účely stanovili autoři dvě dimenze. Jedná se o dimenzi kognitivního procesu a dimenzi znalostní (viz příloha 3). Ke kontrole koherence mezi edukačním cílem, edukační činností a hodnocením slouží taxonomická tabulka (viz tabulka 8).

(Hudecová, 2003)

Tabulka 8: Taxonomická tabulka (Anderson-Krathwohlova revize) s edukačními cíly jednotlivých kategorií DKP dle autora BP

DIMENZE ZNALOSTNÍ (DZ)	DIMENZE KOGNITIVNÍHO PROCESU (DKP)					
	1. Zapamatovat	2. Rozumět	3. Aplikovat	4. Analyzovat	5. Hodnotit	6. Tvořit
A. Znalost faktů	4)		2)		3)	
B. Konceptuální znalost		1)		6)		5)
C. Procedurální znalost						
D. Metakognitivní znalost						

zdroj: Hudecová, 2003

Na základě textu jednotlivých kapitol bakalářské práce se dají stanovit dle Anderson-Krathwohlovy revize různé edukační cíle. Jako příklad autor uvádí stanovení edukačního cíle dle Anderson-Krathwohlovy revize ke každé kapitole a kategorii dimenze kognitivního procesu.

1) Trvale udržitelný rozvoj

- „*Student vysvětlí pojem trvale udržitelný rozvoj.*“

Sloveso „vysvětlit“ patří do kategorie „Rozumět“ (DKP-2) a pojem „trvale udržitelný rozvoj“ představuje konceptuální znalost (DZ-B).

- Edukačním cílem je „**porozumět konceptuální znalosti.**“

2) Dokumenty a strategie TUR

- „*Student nakreslí schéma rozložení konkrétních strategických dokumentů TUR globální, národní, regionální a místní úrovně.*“

Sloveso „nakreslit“ patří do kategorie „aplikovat“ (DKP-3) a pojem „strategický dokument TUR“ představuje znalost faktů (DZ-A).

- Edukačním cílem je „**aplikovat fakta.**“

3) Srovnání výstupů MA, SRURČR a SURLK

- *„Student srovná SRURČR a SURLK dle priorit dostupných z kapitol 2.2.1 a 2.3.1.“*

Sloveso „srovnat“ patří do kategorie „Hodnotit“ (DKP-5) a pojem „priorita SRURČR a SURLK“ představuje znalost faktů (DZ-A).

- Edukačním cílem je **„zhodnotit fakta.“**

4) Praktické výsledky podpory TUR v LK

- *„Ke každému z projektů MA21, NSZM a TIMUR jmenuje student alespoň jedno město.“*

Sloveso „jmenovat“ patří do kategorie „Zapamatovat“ (DKP-1) a pojem „města MA21, NSZM a TIMUR“ představuje znalost faktů (DZ-A).

- Edukačním cílem je **„zapamatovat si fakta.“**

5) Návrhy postupu v TUR v Libereckém kraji

- *Na základě informací obsažených v BP a z vlastní zkušenosti navrhne student příklady dalšího postupu v TUR v Libereckém kraji.“*

Sloveso „navrhnout“ patří do kategorie „Tvořit“ (DKP-6) a pojem „další postup v TUR v Libereckém kraji“ představuje konceptuální znalost (DZ-B).

- Edukačním cílem je **„vytvořit konceptuální znalost.“**

6) Bakalářská práce

- *„Student na základě textu bakalářské práce analyzuje světový, český a krajský přístup k TUR.“*

Sloveso „analyzovat“ patří do kategorie „Analyzovat“ (DKP-4) a „přístup k TUR“ představuje konceptuální znalost (DZ-B).

- Edukačním cílem je **„analyzovat konceptuální znalost.“**

Závěr

V 80. letech 20. století byla formulována definice trvale udržitelného rozvoje jako takového rozvoje, který umožní budoucím generacím uspokojovat své potřeby, aniž by doplácely na jednání generací současných. Od té doby se idea trvale udržitelného rozvoje začala pomalu prosazovat v různých formách a na různých úrovních.

Novinkou v oblasti udržitelnosti rozvoje je Millennium Ecosystem Assessment, který hodnotí ekosystémy z hlediska jejich přínosu ke kvalitě lidského života. Zjištění a doporučení MA však nejsou zatím brána v dostatečné míře na vědomí. Zejména na národní a krajské úrovni převládá tradiční pojetí trvale udržitelného rozvoje, které se často ztrácí v křížovatkách strategických dokumentů, frází a cílů.

Nejdůležitějším národním dokumentem k TUR je Strategický rámec udržitelného rozvoje České republiky, který stanovuje 5 strategických os a 15 priorit rozvoje ČR. Nejdůležitějším krajským dokumentem k TUR je Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje, která předkládá 4 pilíře a 20 priorit rozvoje LK. Mezi oběma dokumenty existuje poměrně velká souvislost.

Trvale udržitelný rozvoj v Libereckém kraji je podporován Krajským úřadem LK zejména implementací SURLK do Programu rozvoje Libereckého kraje 2007-2013. Dalším praktickým výsledkem podpory TUR v Libereckém kraji je účast jeho municipalit v MA21, NSZM a TIMUR. Za zmínku stojí municipality Jilemnice, Jablonec nad Nisou, Lomnice nad Popelkou či Mikroregion Podralsko.

Dalším možným postupem v TUR LK je vytvoření nové strategie udržitelného rozvoje s přihlédnutím k MA. Rovněž spolupráce s Katedrou geografie Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické Technické univerzity v Liberci by byla přínosem. Jiným doporučením je zapojení většího počtu municipalit do MA21, NSZM a TIMUR.

Principy trvale udržitelného rozvoje jsou obsaženy v základním vzdělávání dostatečně prostřednictvím Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Skutečnost však může být jiná, protože idea trvale udržitelného rozvoje je mnohdy českými učiteli ve výuce přehlížena. Trochu lépe by na tom mohl být v RVP zeměpis, jeden z mála vzdělávacích oborů, který si „může dovolit“ věnovat se všem oblastem, do kterých zasahuje TUR.

Výsledky a přístupy k trvale udržitelnému rozvoji v Libereckém kraji jsou dle autora bakalářské práce průměrné. Ze strany krajského úřadu je trvale udržitelný rozvoj spíše „papírová záležitost.“ Ačkoliv má KÚ zpracovaný Program rozvoje LK 2007-2013, ve kterém jsou principy TUR implementovány, zůstává otázkou, do jaké míry se podaří program naplnit a do jaké míry půjde o změny kvalitativní. Snaha o trvale udržitelný rozvoj vychází v Libereckém kraji zejména z místní úrovně několika málo měst a obcí, které jsou účastníky v programech MA21, NSZM a TIMUR. Jejich počet je však nízký zejména pro slabou motivaci ze strany kraje a pro nezájem jednotlivých samospráv. Veřejnost Libereckého kraje je málo seznámená s myšlenkou trvale udržitelného rozvoje, což je způsobeno jednak nedostatkem kvalitních informací a jednak jejím nezájmem.

Naplnění něčeho dnes tak významově rozplynutého, jako je trvale udržitelný rozvoj, s sebou přináší mnoho potíží a překážek. Chceme-li však předat „náš kraj“ budoucím generacím v takovém stavu, abychom se za něj nemuseli stydět, je třeba zapojit se do procesu udržitelného rozvoje.

Použité zdroje

- EU, 2004. *Evaluation of the Environment and Forests Regulations 2493/2000 and 2494/2000 - ref. 951660* [online]. last revision 12th December 2009. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z <http://ec.europa.eu/europeaid/how/evaluation/evaluation_reports/2004/951660_docs_en.htm>
- HENDRYCH, T., 2004. *Přírodní prostředí Země (netradičně a nekonvenčně)*. Liberec: TU Liberec. ISBN 80-7083-794-2
- HUDECOVÁ, D., 2003. *Revize Bloomovy taxonomie edukačních cílů* [online]. [cit. 2010-10-4]. Dostupné z <<http://www.msmt.cz/Files/DOC/NHRevizeBloomovytaxonomieedukace.doc>>
- LIBERECKÝ KRAJ, 2005. *Strategie udržitelného rozvoje Libereckého kraje* [online]. [cit. 2010-29-3]. Dostupné z <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1889>>
- LIBERECKÝ KRAJ, 2007. *Program rozvoje Libereckého kraje 2007 - 2013* [online]. [cit. 2010-5-4]. Dostupné z <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page4345>>
- LIBERECKÝ KRAJ, 2009. *Místní akční skupiny v Libereckém kraji* [online]. [cit. 2010-5-4]. Dostupné z <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/getFile/case:show/id:67892>>
- LIBERECKÝ KRAJ, 2010. *Místní akční skupiny* [online]. [cit. 2010-5-4]. Dostupné z <<http://regionalni-rozvoj.kraj-lbc.cz/page1874/Mistni-akcni-skupiny>>
- MILLENNIUM ECOSYSTEM ASSESSMENT, 2003. *Ecosystems and Human Well-being: A Framework for Assessment* [online]. [cit. 2010-25-3]. Dostupné z <<http://www.millenniumassessment.org/documents/document.48.aspx.pdf>>
- MILLENNIUM ECOSYSTEM ASSESSMENT, 2005a. *Ecosystems and Human Well-being: Synthesis* [online]. [cit. 2010-27-3]. Dostupné z <<http://www.millenniumassessment.org/documents/document.356.aspx.pdf>>
- MILLENNIUM ECOSYSTEM ASSESSMENT, 2005b. *Overview of Reports* [online]. [cit. 2010-27-3]. Dostupné z <<http://www.millenniumassessment.org/en/Reports.aspx#>>
- MINISTERTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČR, 2010. *Strategický rámec udržitelného rozvoje ČR* [online]. last revision 13th January 2010. [cit. 2010-2-4]. Dostupné z <[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz100113vlada_SRUR/\\$FILE/SRUR_CR_vysledny_po_vlade.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_tz100113vlada_SRUR/$FILE/SRUR_CR_vysledny_po_vlade.pdf)>

- MÍSTNÍ AGENDA 21, 2006. *Místní agenda 21 - Informace, postupy, kritéria* [online]. [cit. 2010-5-4]. Dostupné z <[http://www.cenia.cz/web/ma21/ma21.nsf/0/D9C312B74AFE3B76C12572CF003ACECB/\\$File/MA21-%20IPK_def.pdf?OpenElement](http://www.cenia.cz/web/ma21/ma21.nsf/0/D9C312B74AFE3B76C12572CF003ACECB/$File/MA21-%20IPK_def.pdf?OpenElement)>
- MÍSTNÍ AGENDA 21, 2010. *Přehled MA21 v ČR v roce 2010* [online]. [cit. 2010-6-4]. Dostupné z <<http://ma21.cenia.cz/prehled>>
- MOLDAN, B., 1996. *Indikátory trvale udržitelného rozvoje* [online]. [cit. 2010-25-3]. Dostupné z <<http://www.czp.cuni.cz/osoby/Moldan/moldan1.htm>>
- MOLDAN, B., 2003. *Globální problémy životního prostředí* [online]. last revision 18th May 2005. [cit. 2010-25-3]. Dostupné z <http://www.czp.cuni.cz/knihovna/Publikace/global/kap_1.htm>
- NÁRODNÍ SÍŤ ZDRAVÝCH MĚST, 2009. *Základní informace - národní síť Zdravých měst ČR* [online]. [cit. 2010-6-4]. Dostupné z <http://dataplan.info/img_upload/2fee7fa2e72b4bdcd8f9ba761433e67a/nszm_zaklinfo_09.pdf>
- NÁRODNÍ SÍŤ ZDRAVÝCH MĚST, 2010. *DataPlán - přehled míst* [online]. [cit. 2010-7-4]. Dostupné z <http://dataplan.info/img_upload/2fee7fa2e72b4bdcd8f9ba761433e67a/nszm_zaklinfo_09.pdf>
- OSN, 1992. *Rio Declaration on Environment and Development* [online]. last revision 20th January 2000. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z <<http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>>
- REMTOVÁ, K., 1996. *Trvale udržitelný rozvoj a strategie ochrany životního prostředí*. Praha: Vysoká škola ekonomická. 95 s. ISBN 80-85368-93-5
- RVP METODICKÝ PORTÁL, 2007. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. [cit. 2010-10-4]. Dostupné z <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>
- RYNDA, I. 2006. *Udržitelný rozvoj, jeho ohrožení a kvalita života* [online]. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z <<http://rynda.zeleni.cz/2366/clanek/udrzitelny-rozvoj-jeho-ohrozeni-a-kvalita-zivota/>>
- TIMUR, 2010. *Obce a města* [online]. [cit. 2010-8-4]. Dostupné z <<http://www.timur.cz/mesta/obce-a-mesta.html>>

VAVROUŠEK, J., 1993. *Perspektivy lidských hodnot slučitelných s trvale udržitelným způsobem života* [online]. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z
<<http://www.sustainable.cz/josefvavrousek.htm>>

WCED, 1987. *Our Common Future* [online]. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z
<<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>>

ZÁKON 17/1992 Sb., 1992 [online]. [cit. 2010-26-3]. Dostupné z
<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=17/1992&PC_8411_p=6&PC_8411_l=17/1992&PC_8411_ps=10#10821>

Seznam tabulek a schémat

Tabulka 1: Přehled nejúčinnějších a nejproblematictějších řešení	25
Tabulka 2: Přehled strategických os a jejich priorit	27
Tabulka 3: Přehled pilířů a priorit UR LK	31
Tabulka 4: Strategické cíle a priority LK	37
Tabulka 5: Implementace priorit SURLK do PRLK	38
Tabulka 6: Municipality MA21 v Libereckém kraji	42
Tabulka 7: Zdravá města, obce či regiony v Libereckém kraji	44
Tabulka 8: Taxonomická tabulka (Anderson-Krathwohllova revize) s edukačními cíly jednotlivých kategorií DKP dle autora BP	51
Schéma 1: Rozdělení dokumentů TUR	19
Schéma 2: Souvislosti priorit SRURČR a SURLK dle os a pilířů	34
Schéma 3: Přímé a nepřímé souvislosti priorit SRURČR a SURLK	35
Schéma 4: Srovnání municipalit v LK dle účasti v MA21, NSZM a TIMUR	45

Seznam příloh

Příloha 1: Indikátory udržitelného rozvoje ČR

Příloha 2: Indikátory udržitelného rozvoje LK

Příloha 3: Dimenze kognitivního procesu a znalostní dimenze (Anderson-Krathwohlůva revize)

Přílohy

Příloha 1: Indikátory udržitelného rozvoje ČR

název indikátoru	označení	jednotka	zdroj
Ekologická stopa	o.A	globální ha na osobu	Univerzita Karlova v Praze
Prioritní osa 1: Populace, člověk a zdraví			
Standardizovaná míra úmrtnosti podle skupin nemocí	I.A	počet zemřelých na 100 000 obyvatel	Ústav zdrav. informací a statistiky
Expozice obyvatel prašnému aerosolu	I.B	mikrogram na m ³	Český hydro-meteorologický ústav
Očekávaná délka života, očekávaná délka života prožitého ve zdraví	I.C	počet let	Státní zdravotní ústav
Emise, těžba surovin a produkce biomasy spojené se spotřebou domácností	I.D	mil. tun	Univerzita Karlova v Praze
Zadlužení domácností	I.E	%	Český statistický úřad
Míra zaměstnanosti starších pracovníků	I.F	%	Ministerstvo práce a sociálních věcí
Index stáří a index závislosti	I.G	index	Český statistický úřad
Prioritní osa 2: Ekonomika a inovace			
HDP na osobu	II.A	mld. Kč, index	Český statistický úřad
Produktivita práce	II.B	tis. Kč na pracovníka, tis. Kč na hod., index	Český statistický úřad
Obecná míra nezaměstnanosti	II.C	%	Český statistický úřad
Přepravní náročnost v dopravě	II.D	oskm na 1000 Kč, tkm na 1000 Kč	Český statistický úřad, Ministerstvo dopravy
Energetická náročnost HDP	II.E	GJ na 1000 Kč	Český statistický úřad, Min. průmyslu a obchodu
Spotřeba primárních energetických zdrojů	II.F	PJ	Český statistický úřad, Min. průmyslu a obchodu
Podíl energie z obnovitelných zdrojů	II.G	%	Český statistický úřad, Min. průmyslu a obchodu
Materiálová spotřeba	II.H	mil. tun, index	Český statistický úřad, Univerzita Karlova v Praze
Odběry povrchových a podzemních vod podle sektorů	II.I	mil. m ³	Ministerstvo zemědělství
Nakládání s odpady podle hlavních způsobů nakládání	II.J	%	Český statistický úřad, Min. životního prostředí
Struktura vzdělanosti	II.K	%	Český statistický úřad
Výdaje na výzkum a vývoj	II.L	%	Český statistický úřad
Přístup k internetu	II.M	%	Český statistický úřad
Prioritní osa 3: Rozvoj území			
HDP na osobu	III.A	mld. Kč, index	Český statistický úřad
Obecná míra nezaměstnanosti	III.B	%	Český statistický úřad
Výdaje na výzkum a vývoj a počty zaměstnanců ve výzkumu a vývoji	III.C	%	Český statistický úřad

Podíl municipalit zapojených do programu Místních Agend 21	III.D	%	Česká informační agentura životního prostředí
Migrační saldo venkovských obcí	III.E	počet	Český statistický úřad
Celková výše příjmů na 1 obyvatele a dluhová služba	III.F	%	Ministerstvo financí
Přeprava cestujících veřejnou silnicí	III.G	počet na obyvatele	Ministerstvo dopravy
Přístup k internetu	III.H	%	Český statistický úřad
Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních	III.I	počet	Český statistický úřad
Výdaje na kulturu z veřejných rozpočtů	III.J	tis. Kč na obyvatele	Český statistický úřad, Ministerstvo kultury,
Pokrytí území ČR schválenou územně plánovací dokumentací obcí	III.K	%	Ústav územního rozvoje
Podíl zastavěného území na celkové rozloze	III.L	%	Ministerstvo pro místní rozvoj
Prioritní osa 4: Krajina, ekosystémy a biodiverzita			
Indikátor změn území a ekosystémů	IV.A	% a ha	Univerzita Karlova v Praze
Index běžných druhů volně žijících ptáků	IV.B	index	Česká společnost ornitologická
Výdaje na ochranu životního prostředí a veřejné výdaje na jeho ochranu	IV.C	%	Český statistický úřad
Spotřeba základních živin v minerálních hnojivech	IV.D	kg čistých živin na ha	Ministerstvo zemědělství
Podíl ekologického zemědělství	IV.E	%	Ministerstvo zemědělství
Defoliace	IV.F	%	Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti
Intenzita těžby dřeva	IV.G	%	Ústav pro hospodářskou úpravu lesů
Prioritní osa 5: Stabilní a bezpečná společnost			
Index vnímání korupce	V.A	škála 1 – 10	Transparency International
Účast ve volbách	V.B	%	Český statistický úřad
Populace žijící pod hranicí chudoby před a po sociálních transferech	V.C	%	Český statistický úřad
Saldo a dluh vládního sektoru	V.D	%	Český statistický úřad
Průměrná délka soudního řízení	V.E	dny	Ministerstvo spravedlnosti
Celková zahraniční rozvojová spolupráce	V.F	%	Ministerstvo zahraničních věcí
Emise skleníkových plynů na obyvatele a na jednotku HDP	V.G	tuny CO ₂ ekv. na obyv., kg CO ₂ ekv. na 1000 Kč	Český statistický úřad, Český hydrometeorologický ústav
Přímé zahraniční investice	V.H	%	Český statistický úřad

zdroj: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2010

Příloha 2: Indikátory udržitelného rozvoje LK³

priorita	název indikátoru	jednotka
Ekonomický pilíř		
E.A	HDP v tržních cenách na osobu.	tis.Kč
E.A	Podíl certifikovaných podniků podle ISO 14000 a EMAS.	%
E.A	Podíl podniků se zavedeným sociálně orientovaným systémem řízení podle norem řady SA 8000, AA 1000 a SIGMA.	%
E.A	Podíl subjektů zpracovatelského průmyslu k celkovému počtu ekonomických subjektů na území kraje.	%
E.B	Podíl malých a středních podniků na celkovém množství podniků.	%
E.B	Podíl malých a středních podniků na celkovém HDP.	%
E.B	Podíl zaměstnanců malých a středních podniků z celkového počtu zaměstnanců.	%
E.B	Počet malých a středních podniků na 1000 obyvatel.	
E.C	Podíl investic do cestovního ruchu z celkových investic v kraji.	%
E.C	Čisté využití lůžek v hotelích a penzionech.	%
E.C	Počet lůžek ubytovacích zařízení na 1000 obyvatel.	
E.C	Délka sítě značených cyklotras.	tis. km
E.D	Podíl individuální automobilové dopravy na celkových přepravních výkonech.	%
E.D	Podíl silniční nákladní dopravy na celkových přepravních výkonech.	%
E.D	Podíl celkové rozlohy pěších zón v centrech měst a celkové rozlohy zón s omezenou dopravou z celkové rozlohy měst.	%
E.E	Podíl zaměstnanců v primárním sektoru (zemědělství, lesnictví, rybolov) z celkového počtu zaměstnanců.	%
E.E	Podíl ekologicky obhospodařované zemědělské půdy z celkové rozlohy zemědělského půdního fondu.	%
E.E	Podíl investic do zemědělství z celkových investic v kraji.	%
Sociální pilíř		
S.A	Registrovaná míra nezaměstnanosti.	%
S.A	Dlouhodobá nezaměstnanost.	%
S.B	Podíl uchazečů o zaměstnání zapojených do veřejně prospěšných prací z celkového počtu uchazečů o zaměstnání.	%
S.C	Počet míst v zařízeních sociální péče pro důchodce na 1000 obyvatel starších 65 let.	
S.C	Počet bytových jednotek v domech s pečovatelskou službou (DPS) na 1000 obyvatel starších 65 let.	
S.C	Počet preventivních, alternativních a terénních zdravotně-sociálních služeb na 1000 obyvatel.	%
S.D	Vysokoškolsky vzdělaní obyvatelé nad 15 let.	%
S.D	Počet studentů vysokých škol na 1000 obyvatel.	
S.E	Podíl měst a obcí s revitalizovaným centrem z celkového množství obcí a měst.	%
S.E	Podíl neobydlených domů a bytů na 1000 obyvatel.	
S.E	Počet zahájených bytů na 1000 obyvatel.	
S.E	Počet dokončených bytů na 1000 obyvatel	
S.E	Podíl neobydlených domů a bytů z jejich celkového počtu.	%
Environmentální pilíř		
ŽP.A	Podíl pořízených investic na ochranu životního prostředí z HDP.	%
ŽP.A	Podíl pořízených investic na ochranu přírody a krajiny z HDP.	%
ŽP.B	Podíl rozlohy ploch s trvalým travním pokryvem z celkové rozlohy zemědělské půdy.	%
ŽP.B	Podíl zemědělsky neobhospodařované půdy z celkové rozlohy zemědělské půdy.	%
ŽP.B	Podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování.	%

³ pozn.: Zdroj neudává jednotku některých indikátorů.

ŽP.B	Podíl listnatých porostů na celkové rozloze lesních porostů.	%
ŽP.B	Nárůst podílu rozlohy obnovených lesních porostů v imisně postižených oblastech.	%
ŽP.B	Rozloha imisně poškozených oblastí z celkové rozlohy kraje.	%
ŽP.C	Podíl ploch, na nichž nebyla provedena sanace z celkové plochy starých eko. zátěží.	%
ŽP.C	Celková rozloha nevyužívaných zdevastovaných ploch a objektů.	ha
ŽP.D	Měrné emise skleníkových plynů.	t/km ²
ŽP.D	Měrné emise prašných částic.	t/km ²
ŽP.D	Měrné emise Nox.	t/km ²
ŽP.D	Podíl oblastí se zhoršenou kvalitou ovzduší z celkové rozlohy kraje.	%
ŽP.E	Měrná produkce komunálního odpadu v kg na obyvatele.	
ŽP.E	Měrná produkce průmyslových odpadů v tunách na jednotku HDP.	
ŽP.E	Podíl skládkování odpadů na celkovém nakládání s odpady.	%
ŽP.E	Podíl odpadů materiálově a energeticky využitého z celkového množství odpadů.	%
Politický pilíř (správa věcí veřejných)		
P.A	Vytvoření managementu a institucionální zajištění udržitelného rozvoje.	
P.A	Ustanovení Komise udržitelného rozvoje Libereckého kraje.	
P.A	Zřízení Oddělení udržitelného rozvoje Krajského úřadu Libereckého kraje.	
P.A	Ustanovení Rad obcí pro udržitelný rozvoj.	
P.A	Zavedení monitorovacího programu titulkových a programových indikátorů udržitelného rozvoje.	
P.A	Zavedení Fóra udržitelného rozvoje Libereckého kraje.	
P.B	Ukazatel dluhové služba.	%
P.B	Daňová výtěžnost.	Kč/os.
P.B	Podíl investičních výdajů na celkových výdajích samospráv.	%
P.C	Podíl obcí s rozšířenou působností se zpracovanou environmentální politikou z celkového počtu ORP.	%
P.C	Podíl obcí s rozšířenou působností se zpracovanou místní strategií udržitelného rozvoje z celkového počtu ORB.	%
P.C	Objem finančních prostředků na environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu.	tis.Kč/rok
P.D	Podíl obcí, měst a mikroregionů Libereckého kraje s fungujícím procesem MA 21.	%
P.D	Podíl obcí, měst a mikroregionů Libereckého kraje zapojených do "Národní sítě zdravých měst ČR" a "Týmové iniciativy pro místní udržitelný rozvoj".	%
P.D	Podíl obcí se zpracovanou územně plánovací dokumentací z celkového počtu obcí.	%
P.E	Podíl prostředků ze zdrojů Libereckého kraje určených na veřejně prospěšné projekty.	%

zdroj: Liberecký kraj, 2005

**Příloha 3: Dimenze kognitivního procesu a znalostní dimenze
(Anderson-Krathwohlova revize)**

Kategorie kognitivní dimenze					
Zapamatovat	Porozumět	Aplikovat	Analyzovat	Hodnotit	Tvořit
Kognitivní procesy					
poznávání a rozpoznávání	interpretace	vykonávání	rozlišování	kontrolování	vytváření
	doložení	zavádění	uspořádání	kritizování	plánování
vybavování	klasifikace		přisuzování		tvorba
	sumarizace				
	usuzování				
	porovnávání				
	vysvětlování				
Typy znalostní dimenze					
Faktická		Konceptuální	Procedurální		Metakognitivní
Subtypy znalostní dimenze					
terminologie	klasifikace a kategorie		oborové dovednosti		strategie
detaily a prvky	principy a generalizace		metody a techniky		kognitivní úkoly včetně kontextu a podmínek
	teorie, modely, struktury		kritéria použití postupů		
					sebepoznání

zdroj: Hudecová, 2003